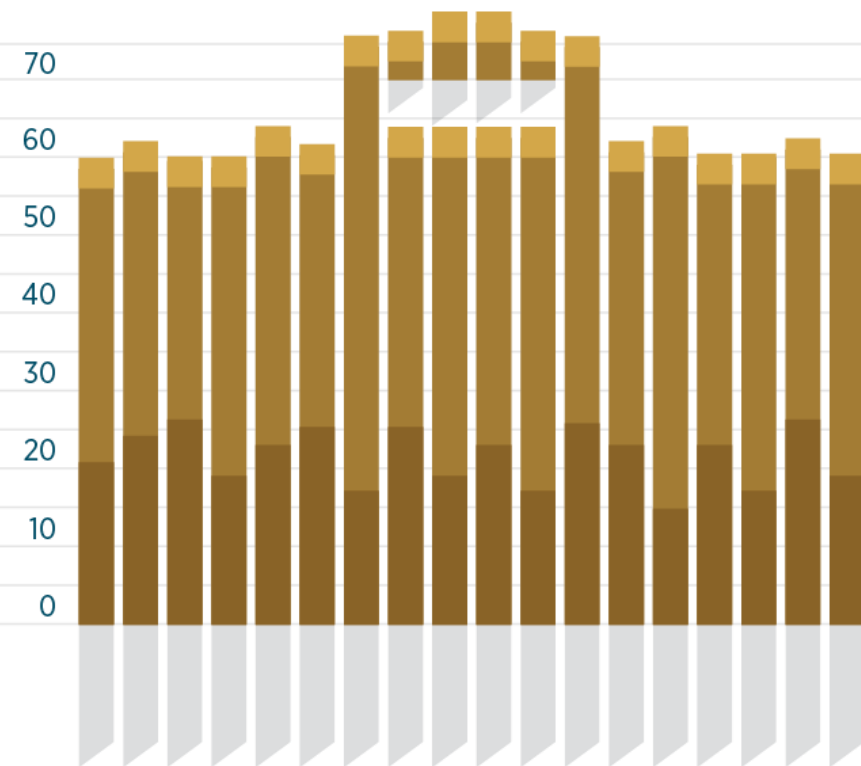

Prinsjesdag 2024

Peiling

Prinsjesdag Peiling 2024

17 SEPTEMBER 2024

Kieskompas > V N O N C W

MKB
Nederland

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES 1/2

Economisch klimaat

Vier op de tien ondernemers beoordeelt de huidige Nederlandse economie als goed. Ze zijn echter minder positief over de economisch vooruitzichten voor de komende 12 maanden. Minder dan drie op de tien ondernemers zijn optimistisch, terwijl meer dan één op de drie somber of onzeker over de ontwikkeling van de economie is. Ondernemers zijn positiever over hun eigen bedrijf. Ongeveer twee op de drie ondernemers noemt de huidige situatie van hun bedrijf (zeer) goed, terwijl ongeveer één op de veertien het als slecht beoordeelt. Ongeveer één op de zes ondernemers is somber of onzeker over de toekomst van hun bedrijf. Vooral ondernemers in de sectoren Cultuur, sport en recreatie, Horeca en Groot- en detailhandel zijn somber of onzekerder over hun toekomst. Kleinere bedrijven lijken iets optimistischer over hun toekomst dan middelgrote bedrijven.

Knelpunten voor bedrijven

Regeldruk is het meest genoemde knelpunt door ondernemers, bijna de helft noemt dit een (heel) groot knelpunt. Ook personeelstekort en hoge loonkosten zijn voor veel ondernemers een groot knelpunt. Daarnaast ervaren veel ondernemers hoge kosten voor elektriciteit en gas als een probleem. Minder ondernemers hebben problemen met vergunningen, maar als ze dat wel hebben, is het vaker een groot knelpunt. Grotere bedrijven hebben vaker grote knelpunten, vooral personeelstekort en hoge loonkosten.

Ook zijn er duidelijke verschillen zichtbaar in de ervaren knelpunten per sector. Regeldruk is voor veel ondernemers een knelpunt, maar nog vaker voor ondernemers in de sectoren Landbouw en visserij, (Maak)industrie, Transport en logistiek, Vastgoed, Financiële dienstverlening en Zorg- en welzijn. Een ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen is vooral een probleem in de (Maak)industrie, Transport en logistiek, Energievoorziening en Landbouw en visserij. Hoge loonkosten zijn vaker een groot knelpunt in de Horeca, (Maak)industrie, Groot- en detailhandel en Landbouw en visserij. Bedrijven in de Bouwsector, (Maak)industrie, Horeca en Persoonlijke dienstverlening ervaren tekort aan personeel vaker als een groot knelpunt. Hoge kosten voor grondstoffen, elektriciteit en gas worden vooral in de Horeca vaker als een groot knelpunt ervaren. Sommige sectoren ervaren meer grote knelpunten dan andere sectoren. De sectoren waar bedrijven de meeste (hele) grote knelpunten ervaren zijn: Vastgoed, Landbouw en visserij, (Maak)Industrie, Horeca, Transport en logistiek en de Bouwsector.

Verwachte gevolgen plannen kabinet op knelpunten

Weinig ondernemers verwachten dat de knelpunten door de plannen van het kabinet zullen verbeteren, hoewel er vaak wordt gekozen voor 'Niet verbeteren, maar ook niet verslechteren'. In vergelijking met andere knelpunten zien ondernemers de regeldruk en problemen met vergunningen relatief vaak verbeteren, maar meer ondernemers zien deze punten verslechteren. Tekort aan personeel, hoge loonkosten en verduurzaming zien ondernemers het vaakst verslechteren; bijna de helft van de ondernemers verwacht dat.

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES 2/2

Vertrouwen in de overheid

Meer dan de helft van de ondernemers heeft (heel) weinig vertrouwen in de landelijke overheid. Het vertrouwen in de provinciale en gemeentelijke overheid is iets hoger. De meerderheid van de ondernemers heeft nog geen sterke mening over het nieuwe kabinet en kiest voor *'niet tevreden, maar ook niet ontevreden'*. Ruim drie op de tien geeft aan (heel erg) ontevreden te zijn en iets minder dan twee op de tien is (heel erg) tevreden. Ondernemers in de sectoren Landbouw en visserij en Vastgoed zijn vaker tevreden met het nieuwe kabinet, terwijl ondernemers in de sectoren Cultuur, sport en recreatie, Informatie en communicatie, Onderwijs, Zorg en welzijn en de Specialistische zakelijke dienstverlening juist vaker ontevreden zijn met het nieuwe kabinet.

Inzet van kabinet voor ondernemers

Bijna de helft van de ondernemers denkt dat het kabinet zich enigszins (cijfer ≥ 6) zal inzetten voor ondernemers, maar slechts één op de drie verwacht dit voor hun sector en regio. Ondernemers in de sector Landbouw en visserij voelen het meeste steun van kabinet voor ondernemers en hun sector. Ondernemers in Cultuur, sport en recreatie voelen de minste steun, net als die in Onderwijs en Specialistische zakelijke dienstverlening. Ook de impact van het hoofdlijnenakkoord wordt wisselend ervaren. Ondernemers in Cultuur, sport en recreatie en onderwijs zijn het minst positief, terwijl ondernemers in landbouw en visserij het meest positief zijn. Ondernemers van grotere bedrijven hebben vaker het gevoel dat het nieuwe kabinet zich zal inzetten voor ondernemers en ze lijken ook iets positiever over de impact van het hoofdlijnenakkoord op hun eigen bedrijf. Ondernemers in minder stedelijke provincies, zoals Drenthe, Flevoland, Limburg, Overijssel en Zeeland, hebben vaker het gevoel dat het kabinet zich voor hun regio zal inzetten.

Tot slot vroegen we ondernemers welke boodschap ze het nieuwe kabinet zouden willen meegeven. Uit de open vragen blijkt dat het verminderen van regeldruk, het verlagen van de belastingdruk, stabiel langetermijnbeleid, minder overheid en het stoppen van de btw-verhoging vaak worden genoemd.

INHOUDSOPGAVE

INTRODUCTIE

- › Over het onderzoek 3
- › Belangrijkste bevindingen 4

RESULTATEN

- › Economisch klimaat 6
- › Knelpunten bedrijf 14
- › Verwachte gevolgen plannen kabinet 21
- › Vertrouwen in politiek 23
- › Inzet kabinet voor ondernemers 28

BIJLAGE

- › Over de steekproef 37
- › Knelpunten per sector 39

OVER HET ONDERZOEK

Sinds deze zomer is er een nieuwe kabinet aangetreden. In dit onderzoek vroegen we aan ondernemers en bestuurders van bedrijven hoe ze denken over de plannen van het nieuwe kabinet. Wat zijn de wensen en verwachtingen? Waar liggen de knelpunten?

De éne ondernemer is de andere ondernemer niet. Door het grote aantal deelnemers aan dit onderzoek kunnen we een goed beeld krijgen van de ervaringen van ondernemers in de verschillende sectoren, bedrijfsgroottes en regio's. Aangezien grotere bedrijven een grotere impact hebben, zijn deze bedrijven oververtegenwoordigd in dit onderzoek (zie bijlage voor meer informatie over de steekproef).

Het onderzoek is uitgevoerd door Kieskompas in opdracht van MKB-Nederland en VNO-NCW. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkelingen die plaatsvinden zal dit onderzoek jaarlijks worden herhaald.

Methode

Online vragenlijst

Periode

24 augustus t/m 9 september

Doelgroep

Ondernemers en bestuurders van bedrijven

Profiel steekproef - bedrijfsgrootte

- 1 medewerker (zzp): N = 689
- 2 tot 10 medewerkers: N = 1536
- 10 tot 50 medewerkers: N = 984
- 50 tot 250 medewerkers: N = 408
- Meer dan 250 medewerkers: N= 138

Weging

Representatief gemaakt voor provincie en branche

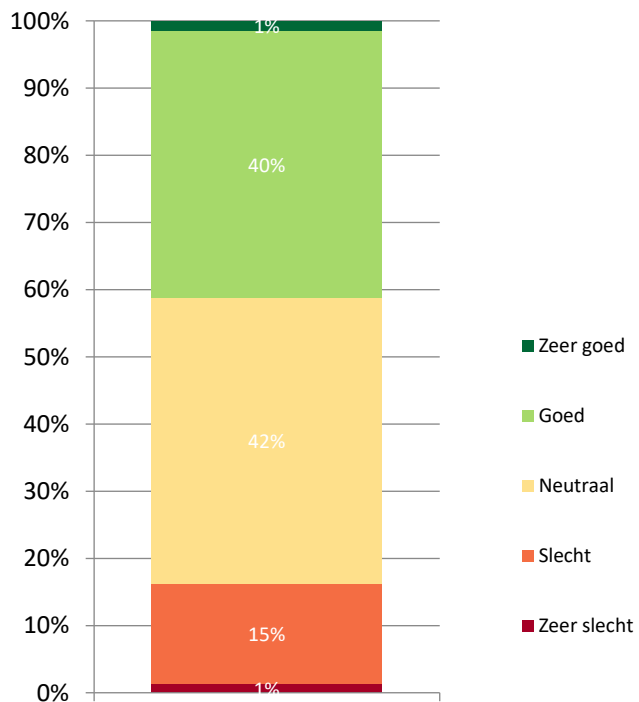
ECONOMISCH KLIMAAT

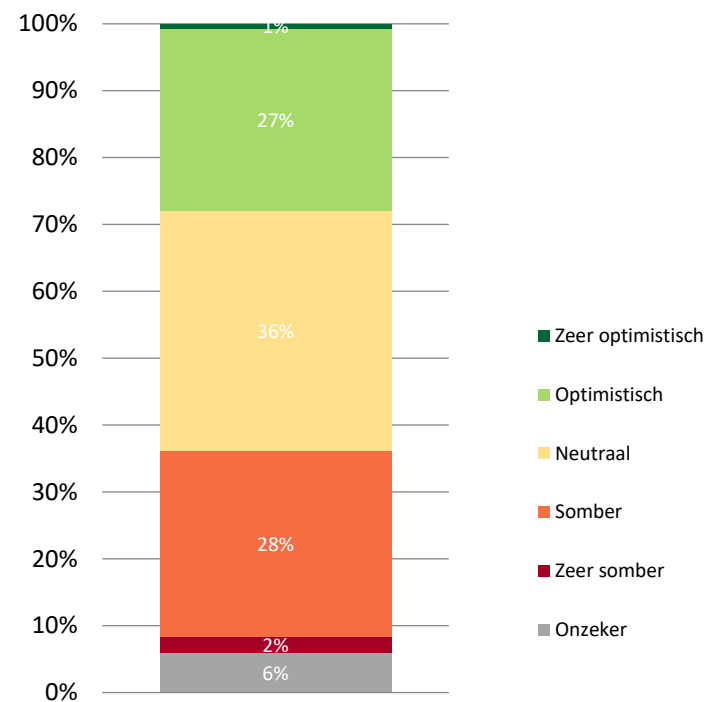
RUIM VIER OP DE TIEN ONDERNEMERS BEOORDEELT DE HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE ALS (ZEER) GOED

Daarnaast is ruim vier op de tien neutraal en ongeveer één op de zes ondernemers noemt de huidige Nederlandse economie (zeer) slecht. Ondernemers zijn minder positief over hoe de Nederlandse economie zich de komende 12 maanden gaat ontwikkelen. Ruim één op de drie (36%) is somber of onzeker over de ontwikkeling van de Nederlandse economie, terwijl minder dan drie op de tien ondernemers (28%) optimistisch is.

BEOORDELING HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE

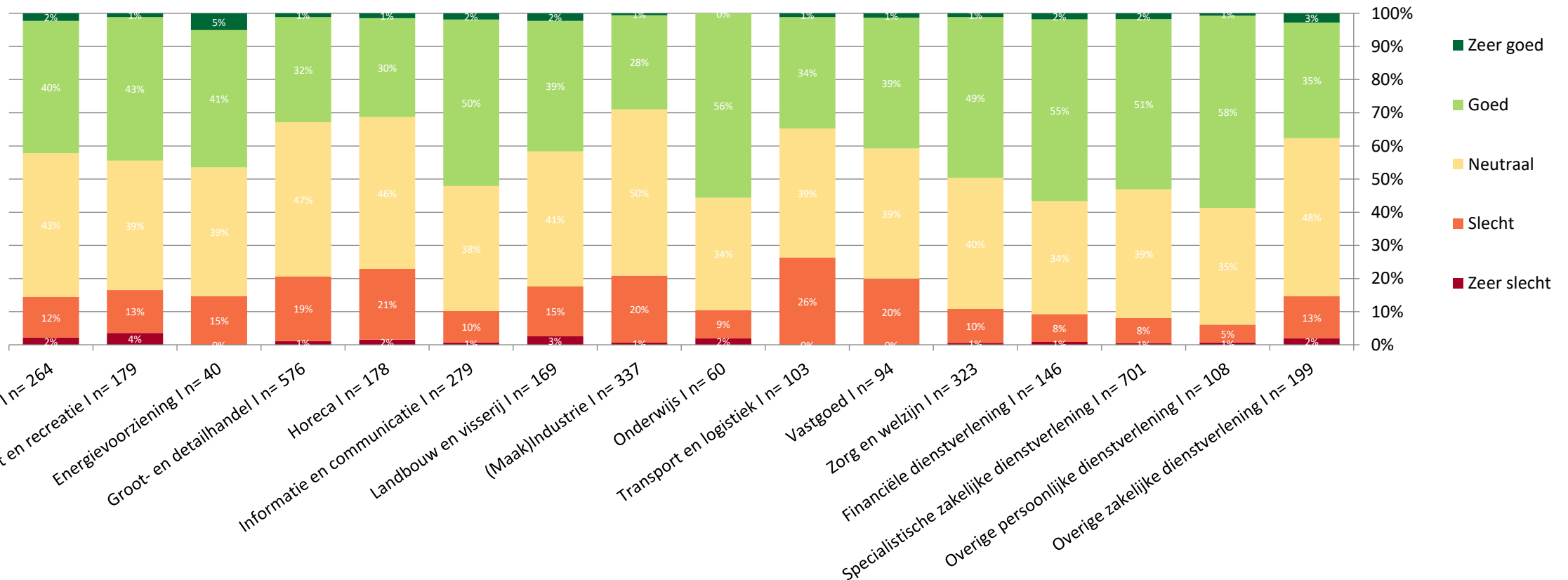
VERWACHTINGEN NEDERLANDSE ECONOMIE

ONDERNEMERS IN DE GROOT- EN DETAILHANDEL, HORECA, TRANSPORT, (MAAK)INDUSTRIE, VASTGOED EN OVERIGE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING MEEST KRITISCH OVER DE HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE

Ondernemers in de sectoren Informatie en communicatie, Onderwijs en Persoonlijke-, Financiële- en Specialistische zakelijke dienstverlening beoordelen de Nederlandse economie juist vaker als (zeer) goed.

BEOORDELING HUIDIGE NEDERLANDSE ECONOMIE

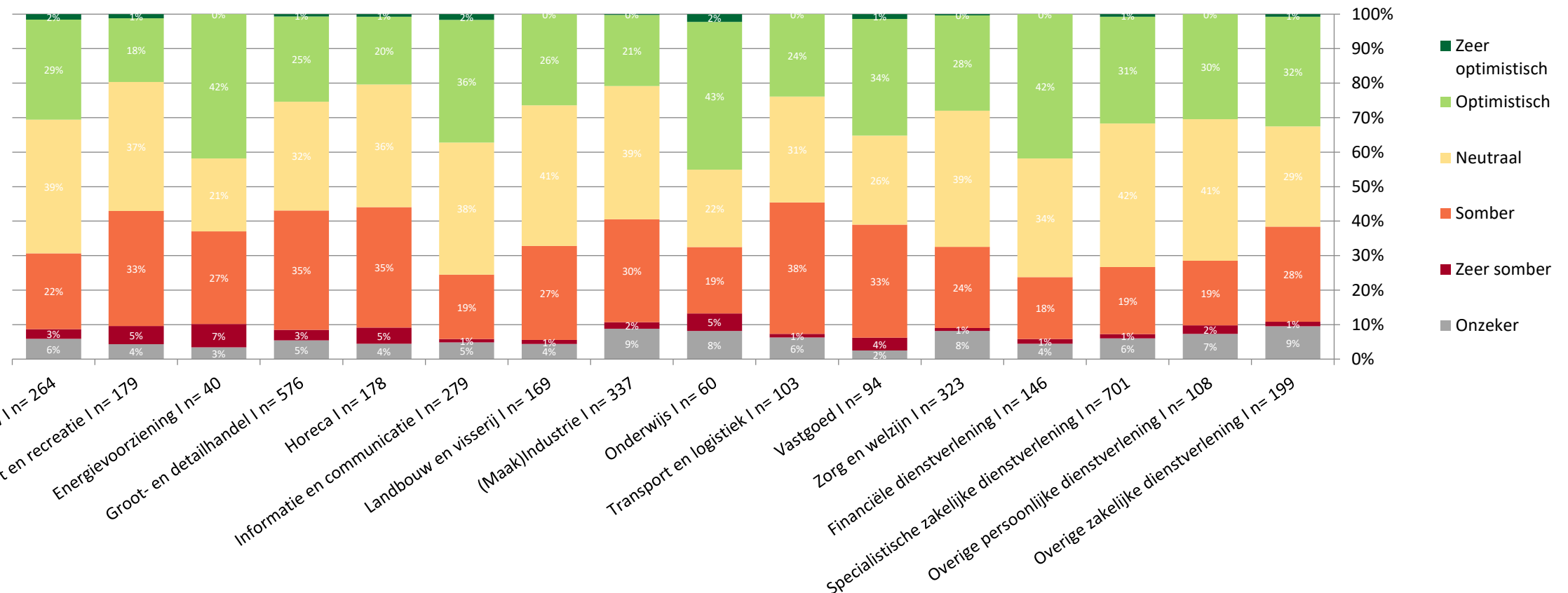

ONDERNEMERS IN CULTUUR, SPORT EN RECREATIE, HORECA, GROOT- EN DETAILHANDEL, (MAAK)INDUSTRIE EN TRANSPORT EN LOGISTIEK HET MEEST SOMBER OF ONZEKER OVER DE ONTWIKKELING VAN DE ECONOMIE

Ondernemers in de sectoren Informatie en communicatie, Onderwijs en Financiële dienstverlening zijn juist vaker optimistisch over de ontwikkeling van de economie

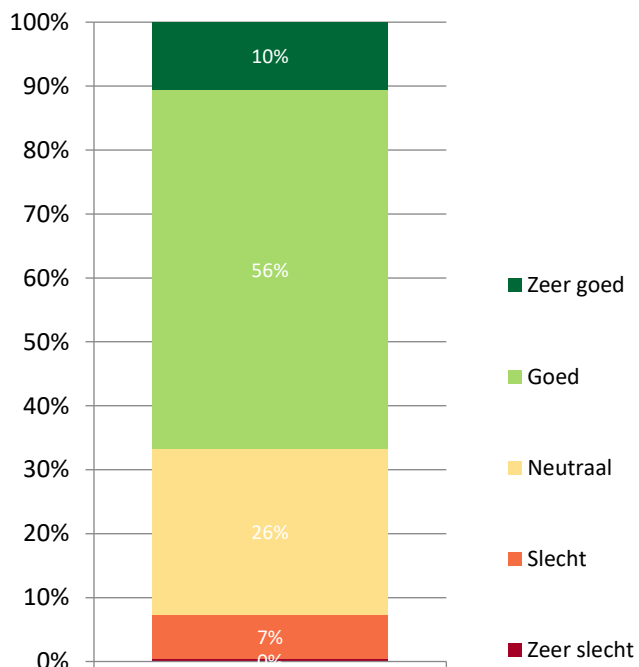
VERWACHTINGEN NEDERLANDSE ECONOMIE

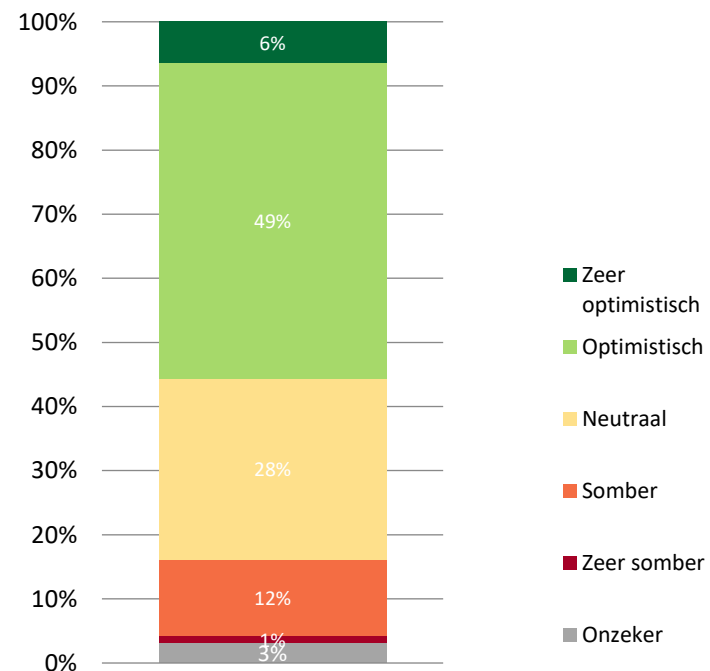
ONDERNEMERS EEN STUK POSITIEVER OVER HUN EIGEN BEDRIJF, DAN OVER DE NEDERLANDSE ECONOMIE

Ongeveer twee op de drie ondernemers noemt de huidige situatie van hun bedrijf (zeer) goed, terwijl ongeveer één op de veertien (7%) dit als (zeer) slecht beoordeelt. Daarnaast is meer dan de helft van de ondernemers optimistisch over de toekomst van hun bedrijf, terwijl één op de zes (16%) ondernemers hier somber of onzeker.

BEOORDELING HUIDIGE SITUATIE EIGEN BEDRIJF

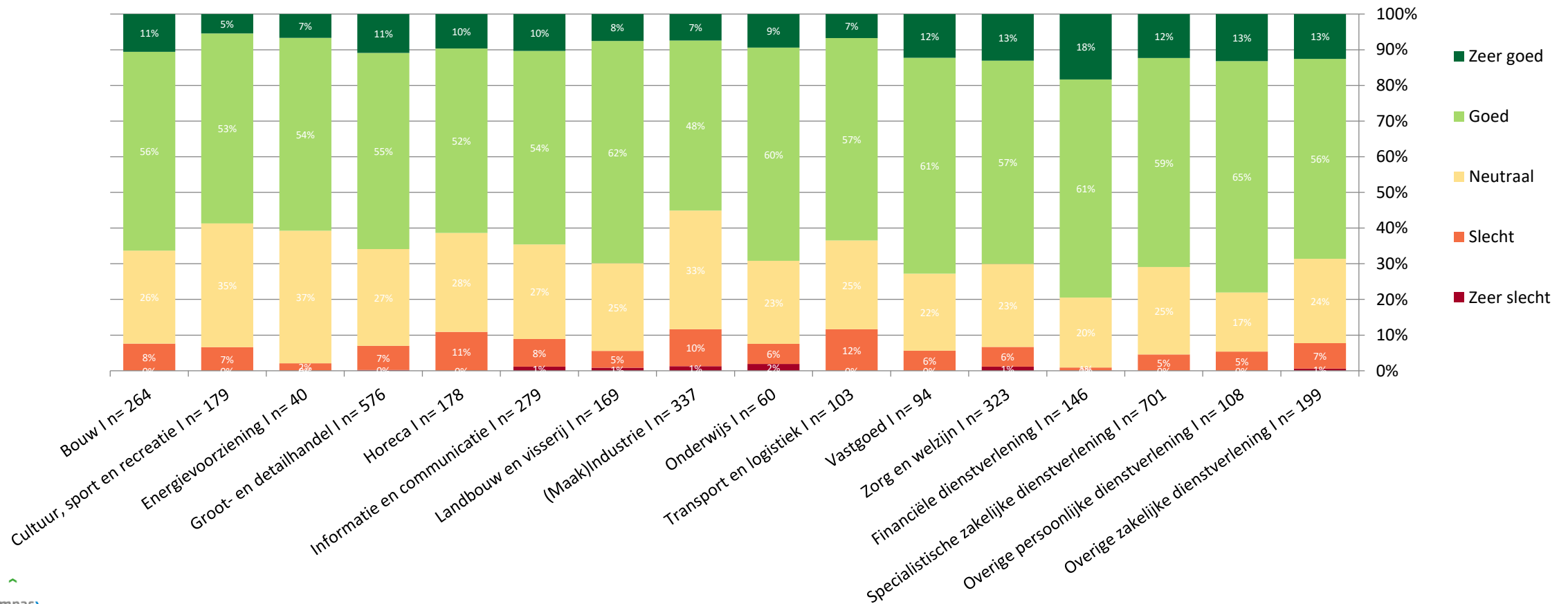
VERWACHTINGEN EIGEN BEDRIJF

ONDERNEMERS IN DE HORECA, (MAAK)INDUSTRIE EN TRANSPORT EN LOGISTIEK BEOORDELEN DE HUIDIGE SITUATIE VAN HUN BEDRIJF VAKER ALS (ZEER) SLECHT

Ondernemers in de Financiële dienstverlening noemen huidige situatie van hun bedrijf juist vaker (zeer) goed.

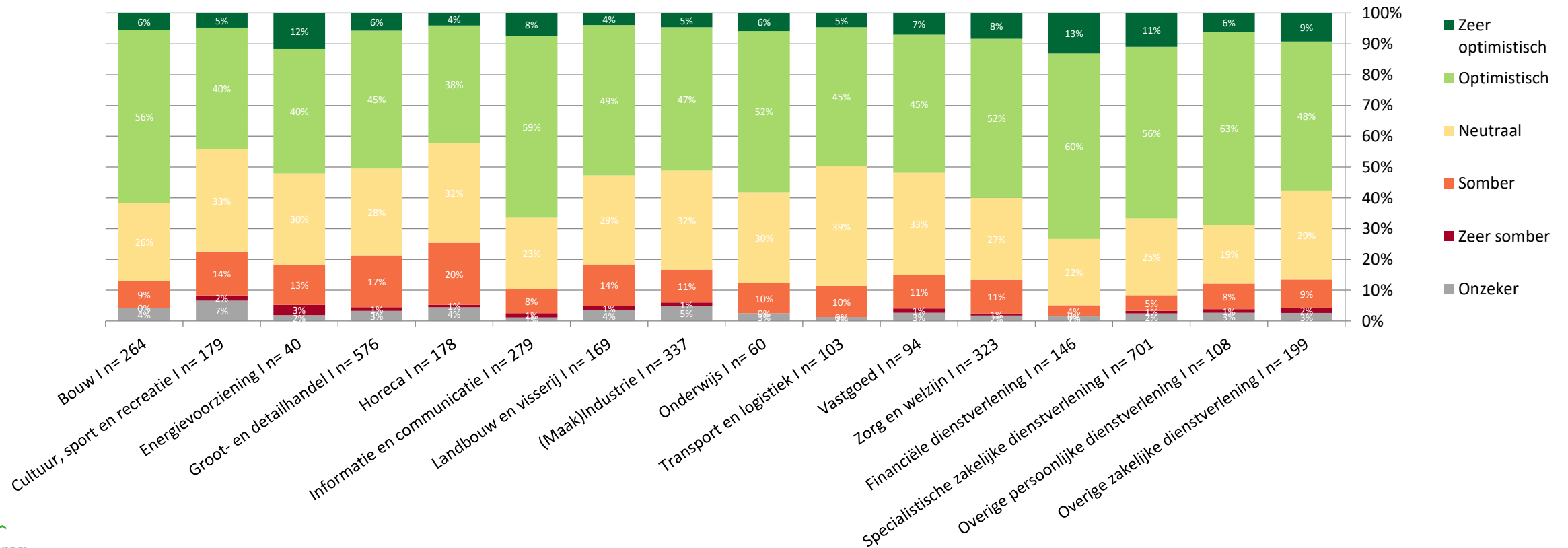
BEOORDELING HUIDIGE SITUATIE EIGEN BEDRIJF

VOORAL ONDERNEMERS IN DE CULTUUR, SPORT EN RECREATIE, HORECA EN GROOT- EN DETAILHANDEL VAKER SOMBER OF ONZEKER OVER DE TOEKOMST VAN HUN BEDRIJF

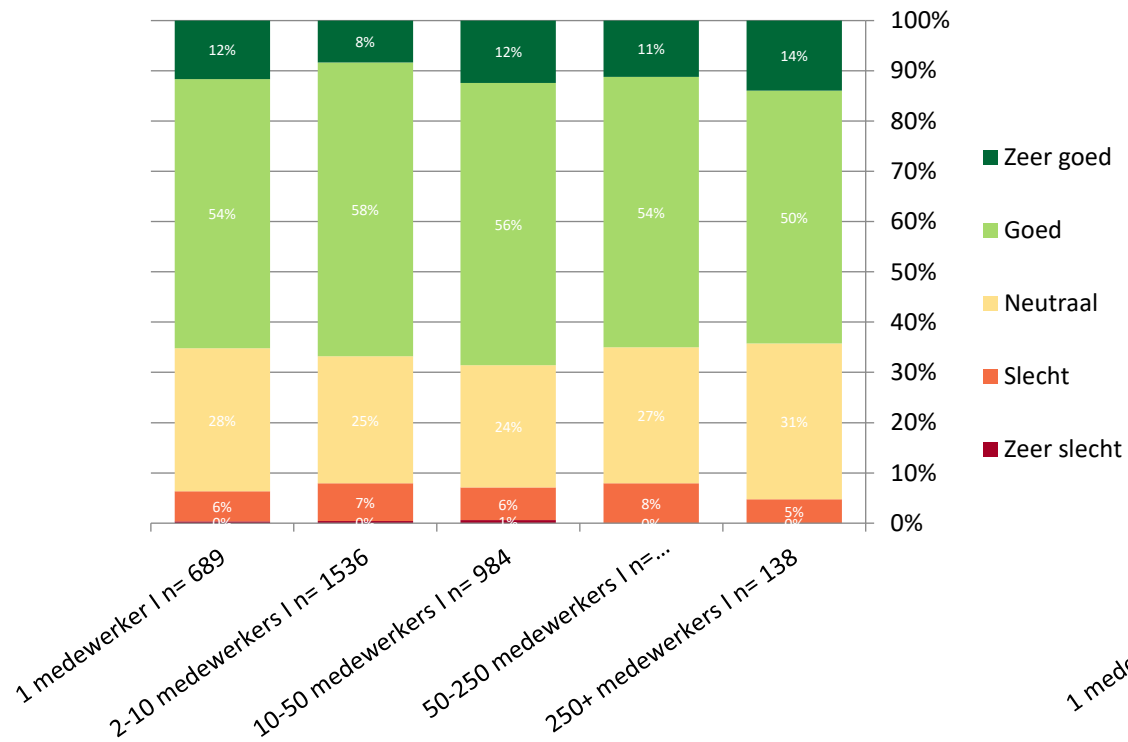
Ook ondernemers in de Landbouw en visserij kijken met minder vertrouwen naar de toekomst. Ondernemers in de financiële dienstverlening zijn juist vaker optimistisch over de toekomst van hun bedrijf.

VERWACHTINGEN EIGEN BEDRIJF

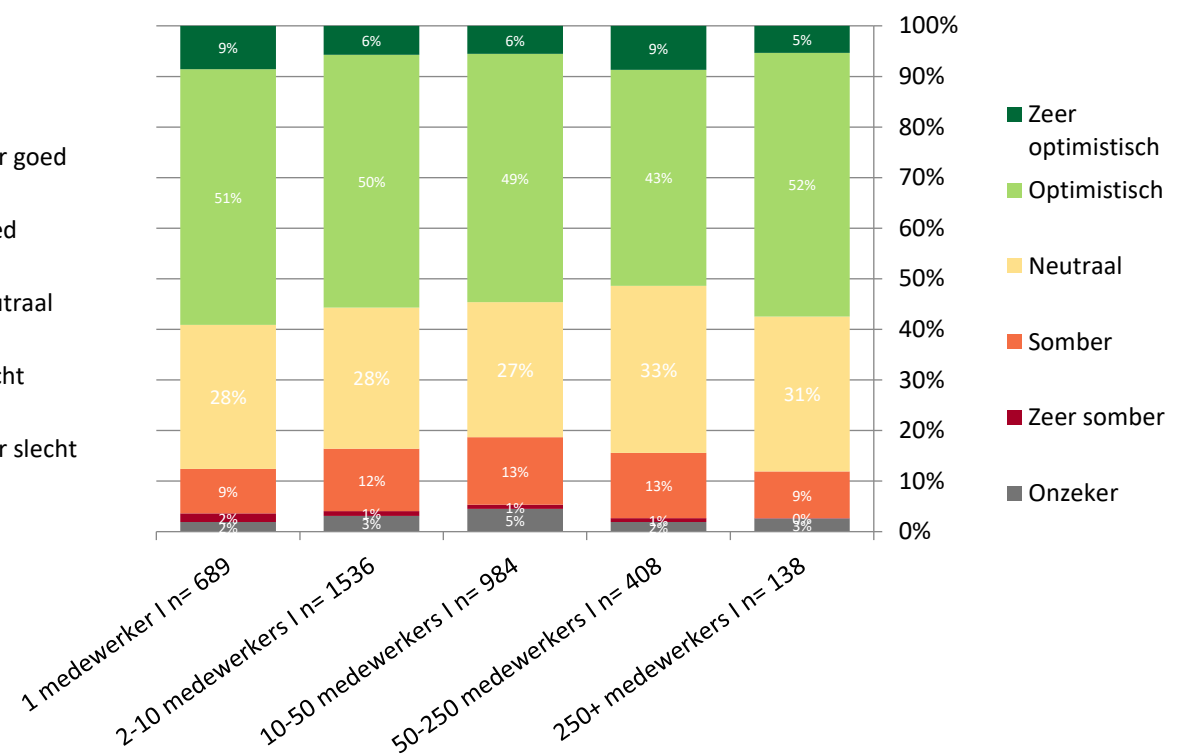

GEEN GROTE VERSCHILLEN IN DE BEOORDELING VAN DE HUIDIGE SITUATIE, WEL ZIJN KLEINERE BEDRIJVEN IETS OPTIMISTISCHER OVER DE TOEKOMST VAN HUN BEDRIJF DAN MIDDELGROTE BEDRIJVEN

BEOORDELING HUIDIGE SITUATIE EIGEN BEDRIJF

VERWACHTINGEN EIGEN BEDRIJF

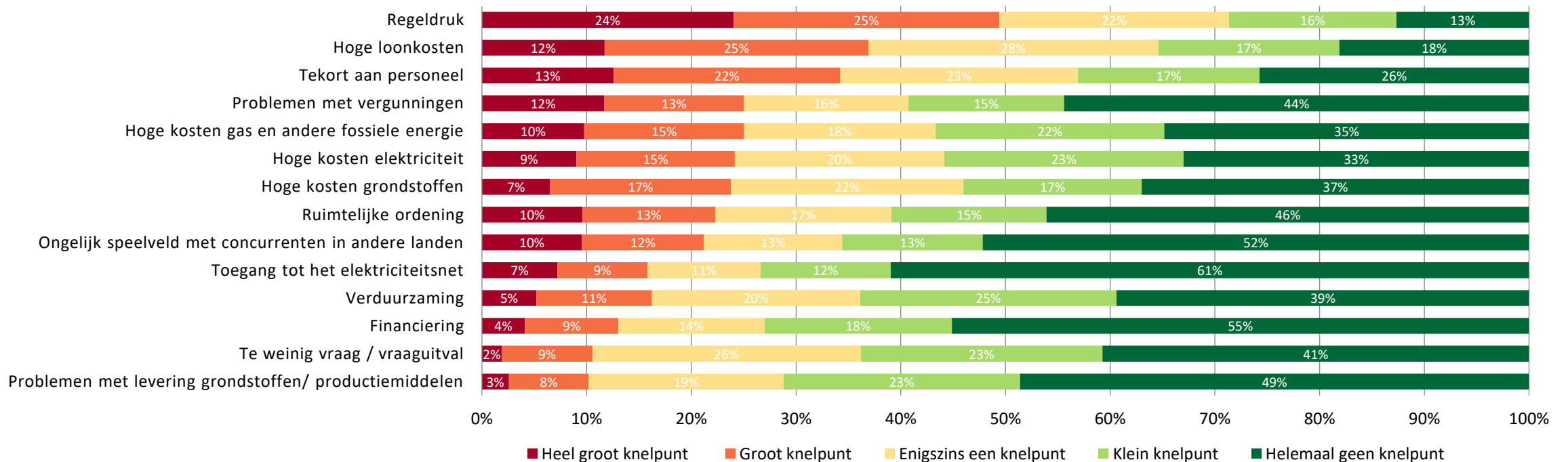
KNELPUNTEN BEDRIJF

REGELDRUK MEEST GENOEMDE KNELPUNT: (HEEL) GROOT KNELPUNT VOOR BIJNA DE HELFT VAN DE ONDERNEMERS

Ook hoge loonkosten en tekort aan personeel zijn voor veel ondernemers een (heel) groot knelpunt. Daarnaast ervaren veel ondernemers de hoge kosten voor elektriciteit en gas en andere fossiele energie als een knelpunt. Minder ondernemers ervaren een ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen, maar als ze het wel ervaren is dit vaker een (heel) groot knelpunt.

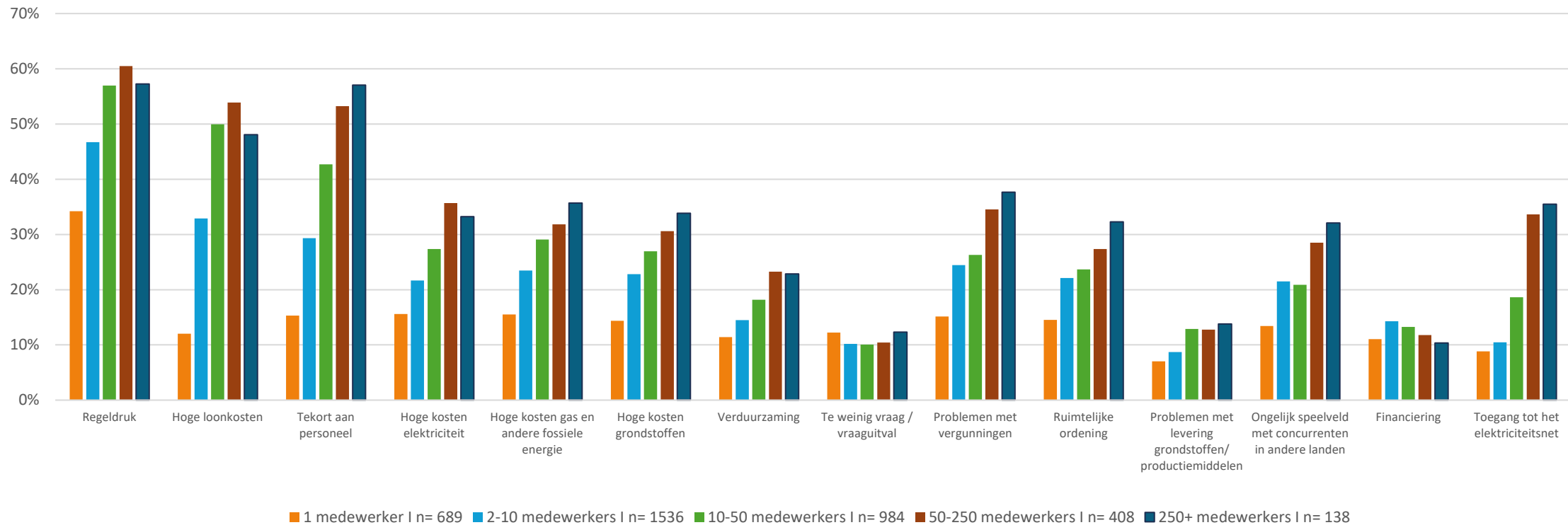
IN HOEVERRE ZIJN ONDERSTAANDE UITDAGINGEN EEN KNELPUNT VOOR UW BEDRIJF?

GROTERE BEDRIJVEN ERVAREN MEER GROTE KNELPUNTEN, VOORAL TEKORT AAN PERSONEEL EN HOGE LOONKOSTEN ZIJN VAKER EEN PROBLEEM

(Middel)grote bedrijven ervaren bijna elk knelpunt vaker dan kleinere bedrijven. Doordat grote bedrijven meer activiteiten ondernemen, wordt de kans op het ervaren van het knelpunt waarschijnlijk ook groter. Maar ook bij de knelpunten hoge loonkosten en tekort aan personeel zien we dat (middel)grote bedrijven dit vaker als groot knelpunt ervaren.

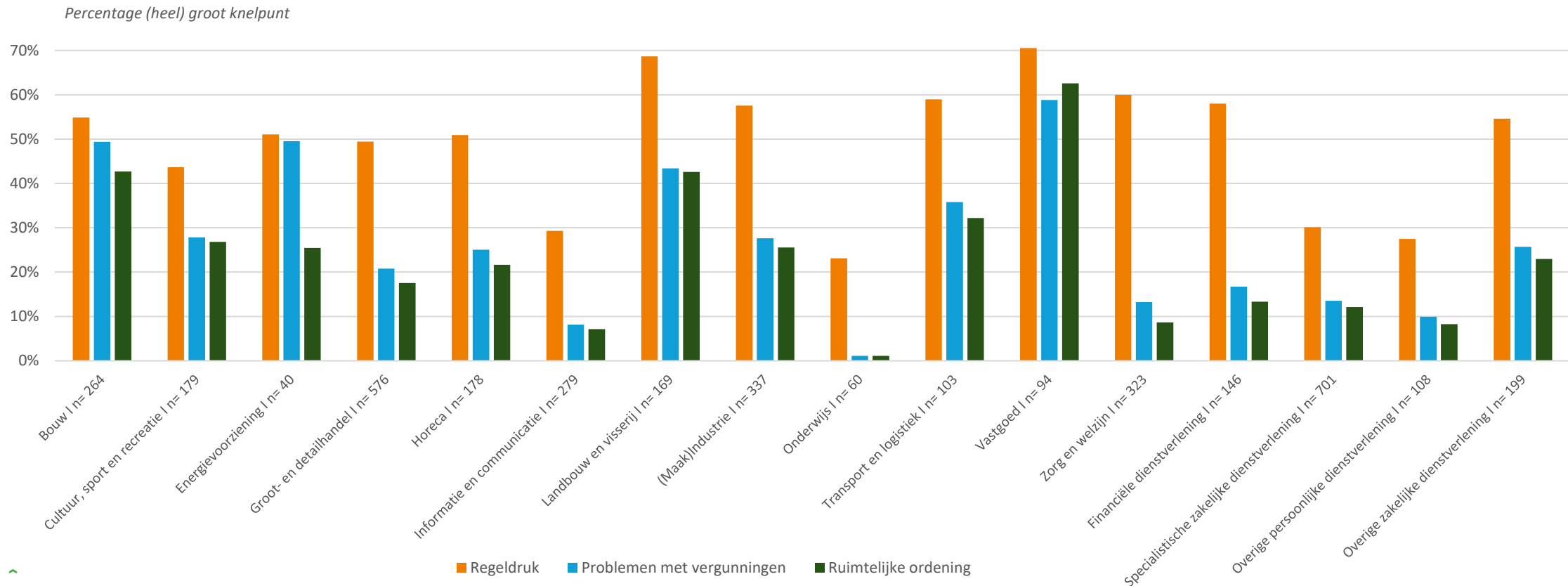
Percentage (heel) groot knelpunt

REGELDRIJK VAKER EEN GROOT KNELPUNT IN DE SECTOREN LANDBOUW EN VISSERIJ, (MAAK)INDUSTRIE, TRANSPORT EN LOGISTIEK, VASTGOED, FINANCIËLE DIENSTVERLENING EN ZORG- EN WELZIJN

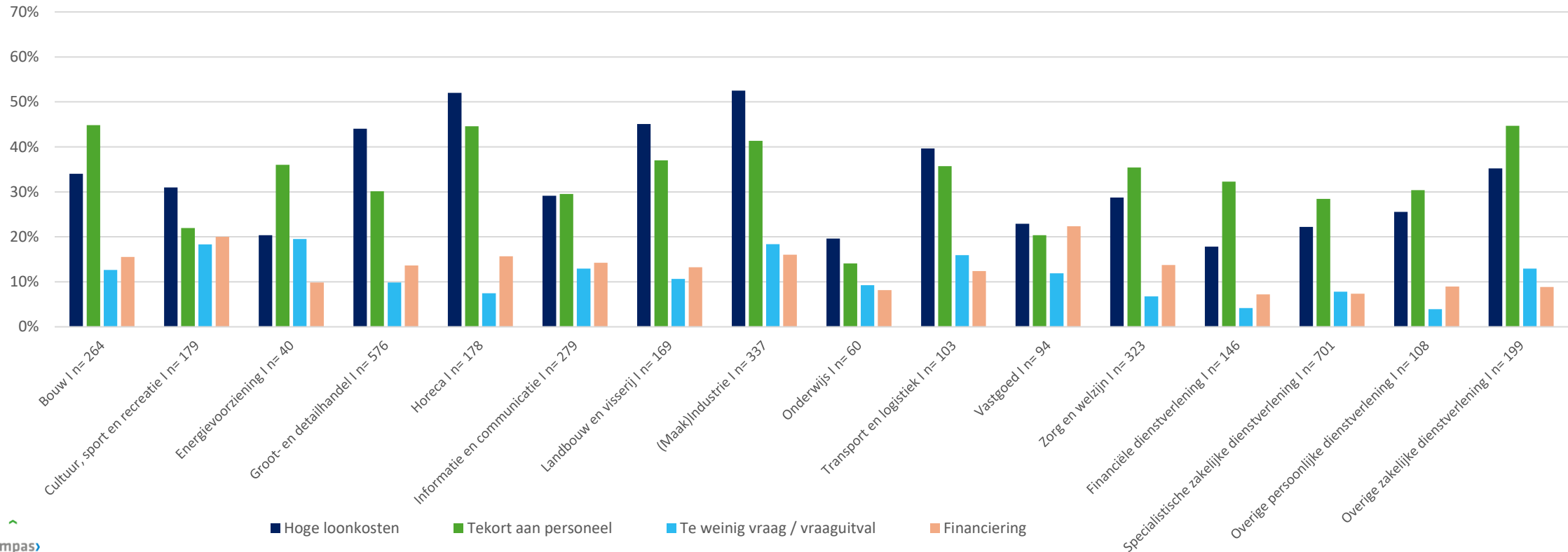
Problemen met vergunningen zijn vooral een groot knelpunt voor bedrijven in de sectoren: Bouw, Vastgoed, Energievoorziening en Landbouw en visserij. Daarnaast is de ruimtelijke ordening in de Bouwsector, Vastgoed en Landbouw en visserij vaker een groot knelpunt.

HOGE LOONKOSTEN ZIJN VAKER EEN GROOT KNELPUNT IN DE HORECA, MAAKINDUSTRIE, GROOT- EN DETAILHANDEL EN LANDBOUW EN VISSERIJ

Vooral voor bedrijven in de Bouwsector, (Maak)industrie, Horeca en Persoonlijke dienstverlening zijn een tekort aan personeel vaker een groot knelpunt. Financiering is voor relatief weinig bedrijven een groot knelpunt, maar vaker voor bedrijven in de Bouw, Vastgoed en Cultuur, sport en recreatie.

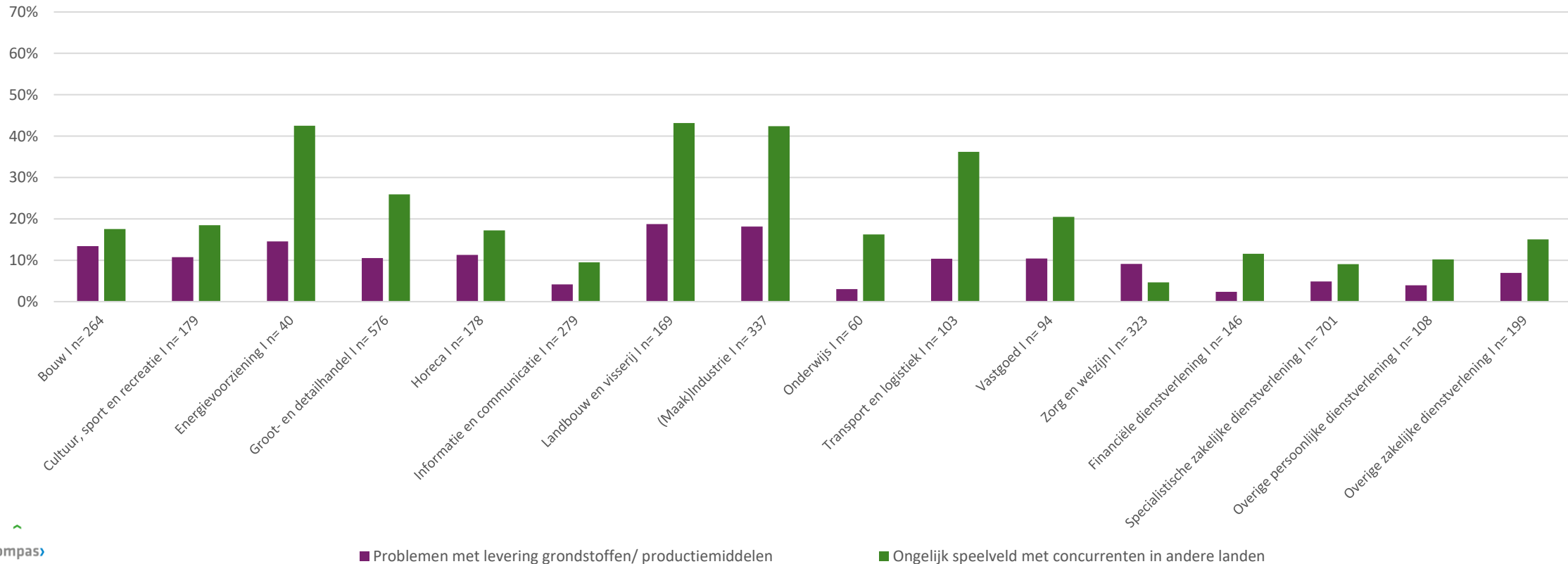
Percentage (heel) groot knelpunt

ONGELIJK SPEELVELD MET CONCURRENTEN IN ANDERE LANDEN IS VAKER EEN GROOT KNELPUNT IN DE (MAAK)INDUSTRIE, TRANSPORT EN LOGISTIEK, ENERGIEVOORZIENING EN LANDBOUW EN VISSERIJ

Daarnaast ervaart ongeveer twee op de tien bedrijven in de (Maak)industrie en Landbouw en visserij serieuze problemen bij de levering van grondstoffen en productiemiddelen.

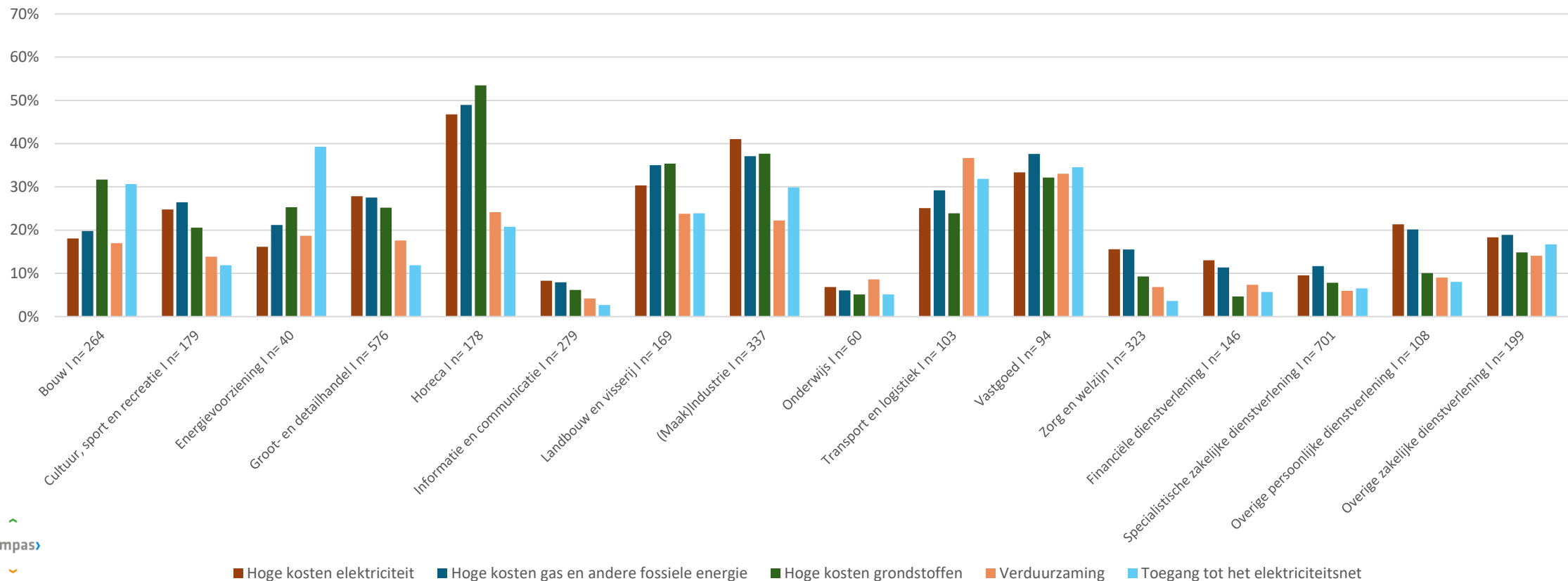
Percentage (heel) groot knelpunt

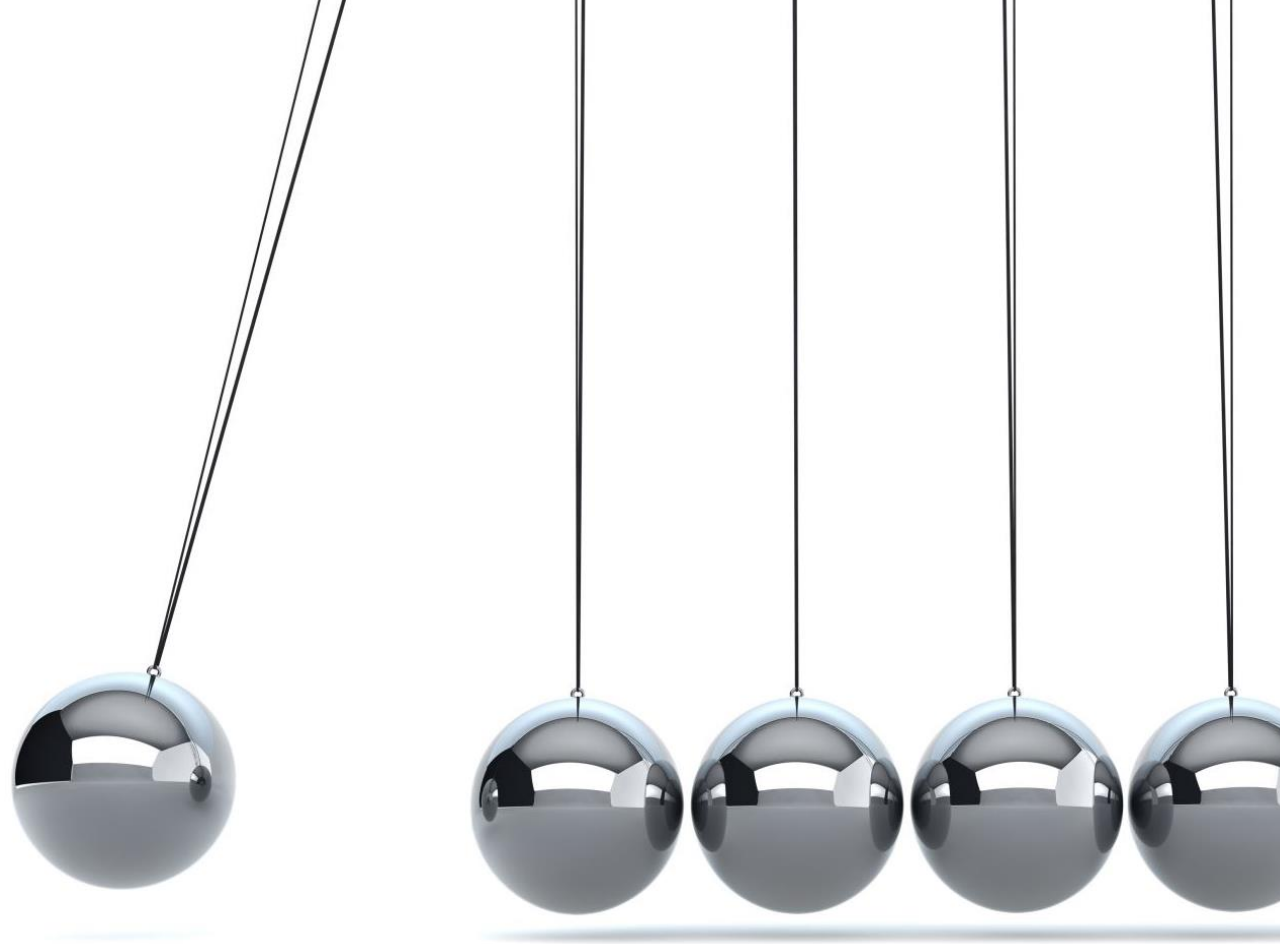
VOORAL IN DE HORECA ZIJN HOGE KOSTEN VOOR GRONDSTOFFEN, ELEKTRICITEIT EN FOSSIELE ENERGIE VAKER EEN GROOT KNELPUNT

Ook in de sectoren Vastgoed, (Maak)industrie en Landbouw en visserij is dit vaker een groot knelpunt. Toegang tot het elektriciteitsnet is vooral een probleem voor de Bouwsector, Energievoorziening, (Maak)industrie, Transport en logistiek en Vastgoed. Bedrijven in de sectoren Vastgoed en Transport en logistiek ervaren ook verduurzaming vaker als knelpunt.

Percentage (heel) groot knelpunt

VERWACHTE
GEVOLGEN PLANNEN
KABINET

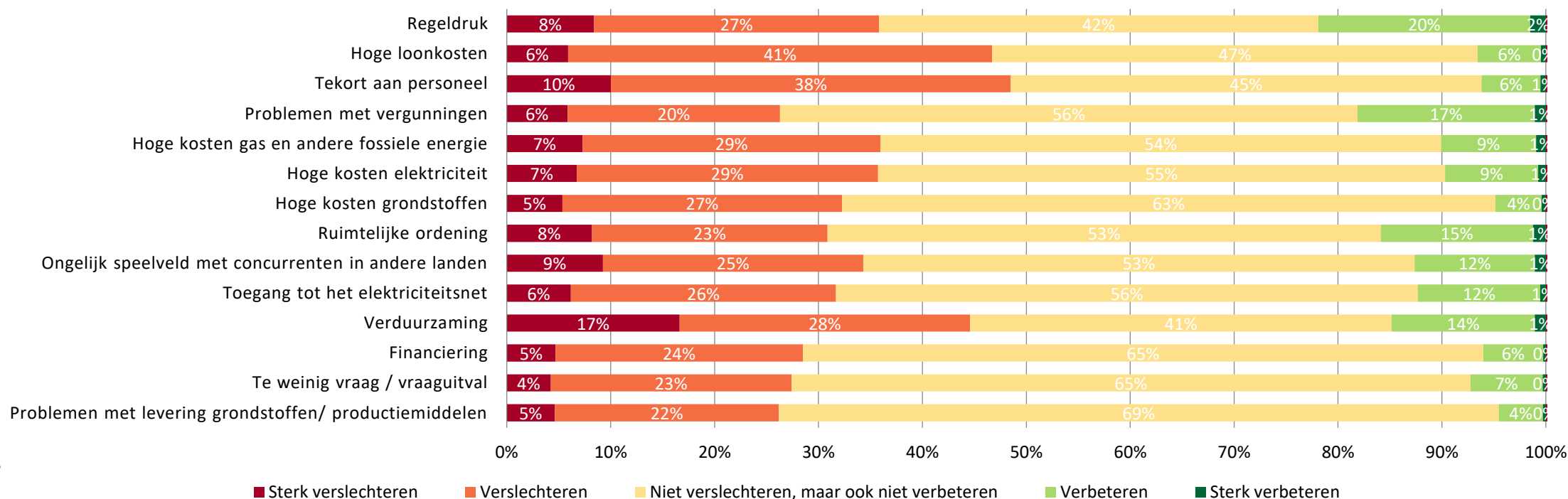

WEINIG ONDERNEMERS VERWACHTEN DAT DE PLANNEN VAN HET KABINET DE KNELPUNTEN ZULLEN VERHELPELEN: VAAK GEKOZEN VOOR 'NIET VERBETEREN EN NIET VERSLECHTEREN'

In vergelijking met andere knelpunten zien ondernemers de regeldruk en problemen met vergunningen relatief vaak verbeteren, maar het aantal ondernemers deze knelpunten ziet verslechteren is groter. Tekort aan personeel, hoge loonkosten en verduurzaming zien ondernemers het vaakst verslechteren; bijna de helft van de ondernemers verwacht dat op deze punten. In de bijlage is een tabel toegevoegd om met het percentage ondernemers per sector dat het knelpunt ziet verbeteren.

VERWACHTE GEVOLGEN PLANNEN KABINET OP KNELPUNTEN

Uitdagingen die vaker als (groot) knelpunt ervaren worden staan bovenaan

VERTROUWEN IN POLITIEK

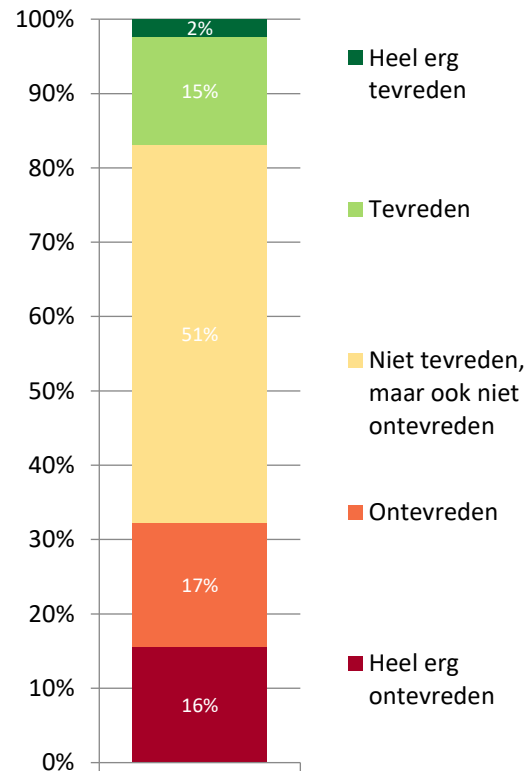

MEER DAN DE HELFT VAN DE ONDERNEMERS HEEFT (HEEL) WEINIG VERTROUWEN IN DE LANDELIJKE OVERHEID

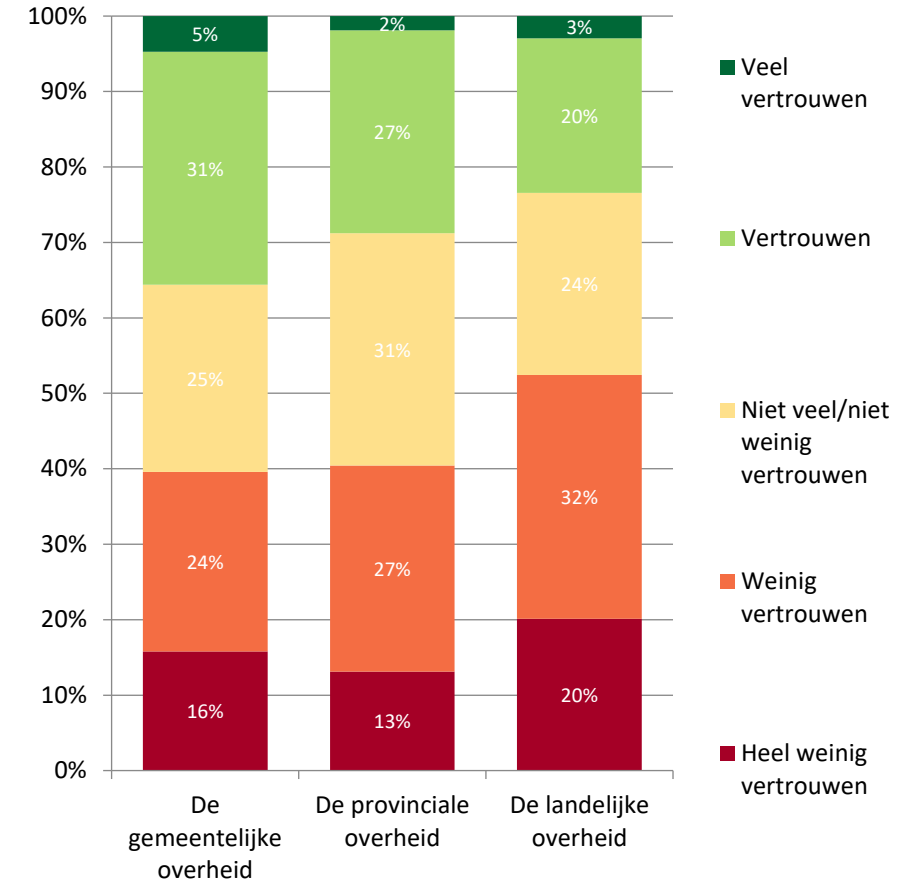
Het vertrouwen in de provinciale en gemeentelijke overheid is iets hoger, maar het aantal ondernemers met (heel) weinig vertrouwen blijft groter dan het aantal met (veel) vertrouwen

Daarnaast hebben we mensen gevraagd naar het nieuwe kabinet. Omdat ze pas deze zomer zijn aangetreden hebben we ondernemers naar hun eerste reactie gevraagd. Ongeveer de helft van de ondernemers geeft aan 'niet tevreden, maar ook niet ontevreden' te zijn met het kabinet. Ongeveer één op de zes is (heel) erg tevreden en één op de drie is (heel) erg ontevreden.

TEVREDENHEID MET KABINET

VERTROUWEN IN DE OVERHEID

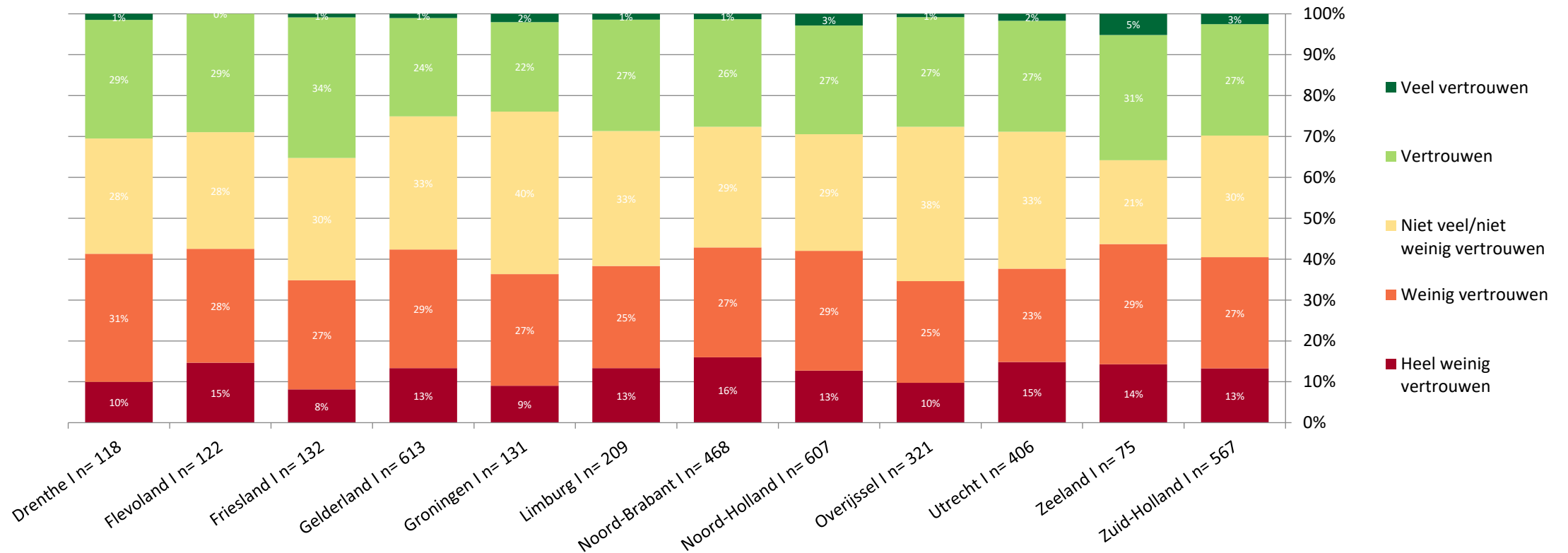

VOORAL IN FRIESLAND EN ZEELAND HEBBEN ONDERNEMERS VAKER (VEEL) VERTROUWEN IN DE PROVINCIALE OVERHEID

Hoewel in Zeeland ook een relatief grote groep aangeeft (heel) weinig vertrouwen te hebben. In Friesland, Groningen, Overijssel en Utrecht geven de minste ondernemers aan (heel) weinig vertrouwen te hebben in de provinciale overheid

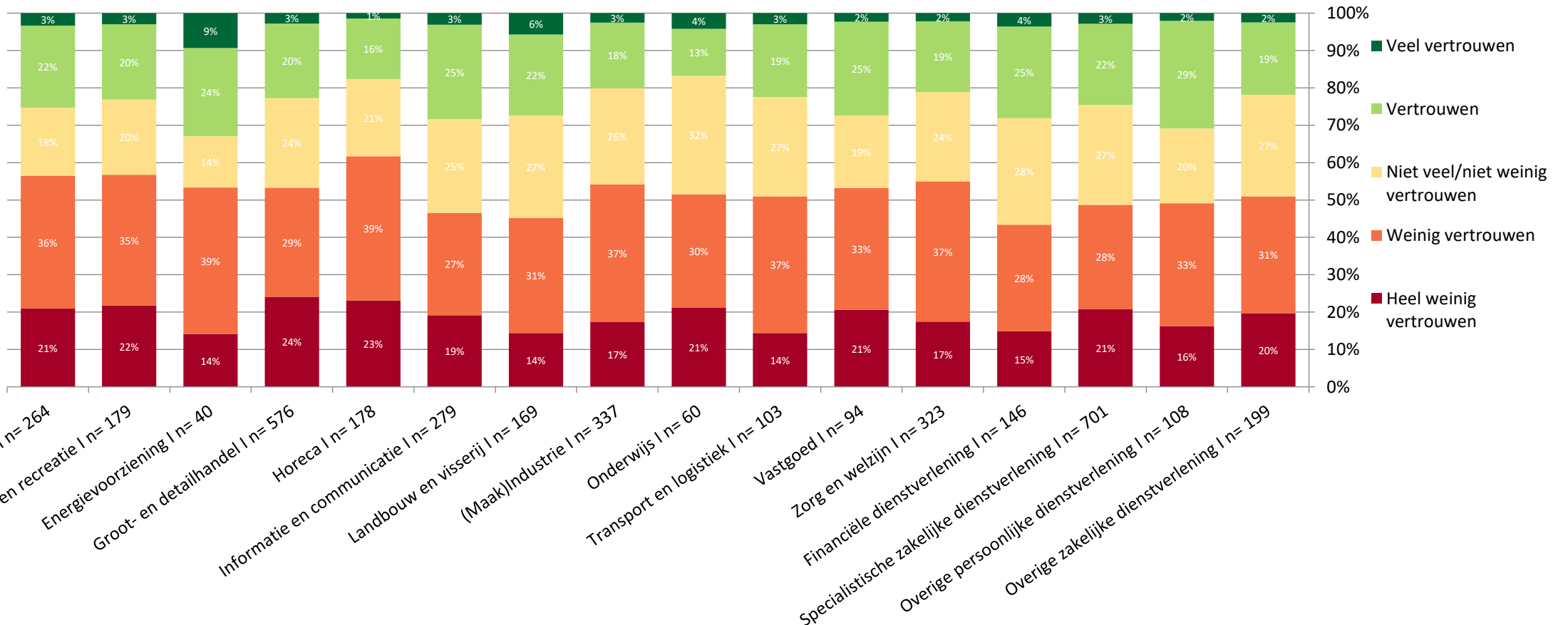
VERTROUWEN IN DE PROVINCIALE OVERHEID

VOORAL ONDERNEMERS IN DE HORECASECTOR HEBBEN VAKER WEINIG VERTROUWEN IN DE LANDELIJKE OVERHEID

Ook valt op dat weinig ondernemers in de sectoren Onderwijs, Transport en Logistiek en Zorg en Welzijn (veel) vertrouwen in de overheid hebben; ongeveer twee op de tien.

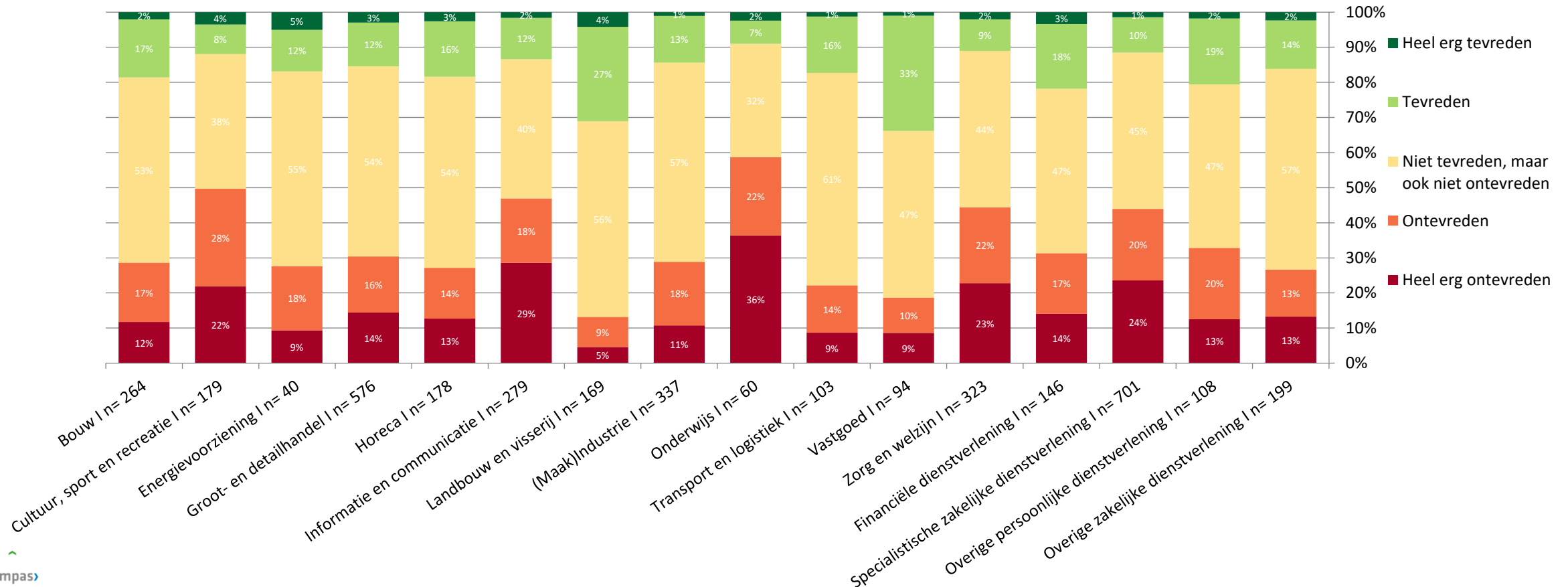
VERTROUWEN IN DE LANDELIJKE OVERHEID

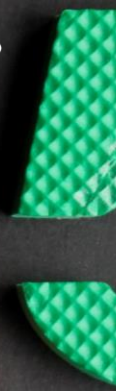
ONDERNEMERS IN DE SECTOREN VASTGOED EN LANDBOUW EN VISSERIJ VAKER TEVREDEN MET HET NIEUWE KABINET

Ondernemers in de sectoren Cultuur, sport en recreatie, Informatie en communicatie, Onderwijs, Zorg en welzijn en de Specialistische zakelijke dienstverlening zijn juist vaker ontevreden met het nieuwe kabinet.

TEVREDENHEID MET HET NIEUWE KABINET

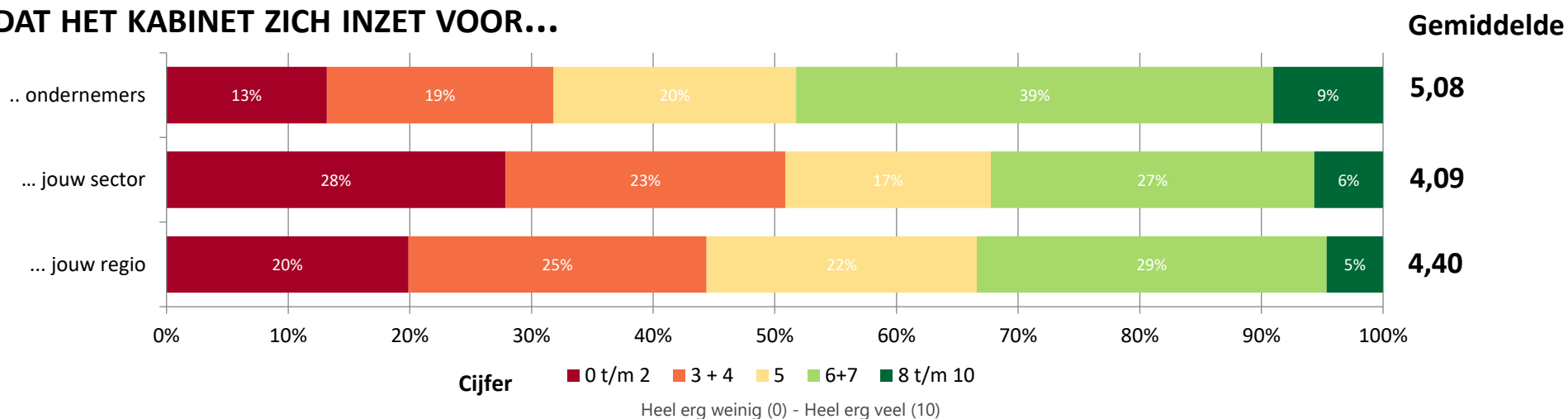
INZET KABINET VOOR ONDERNEMERS

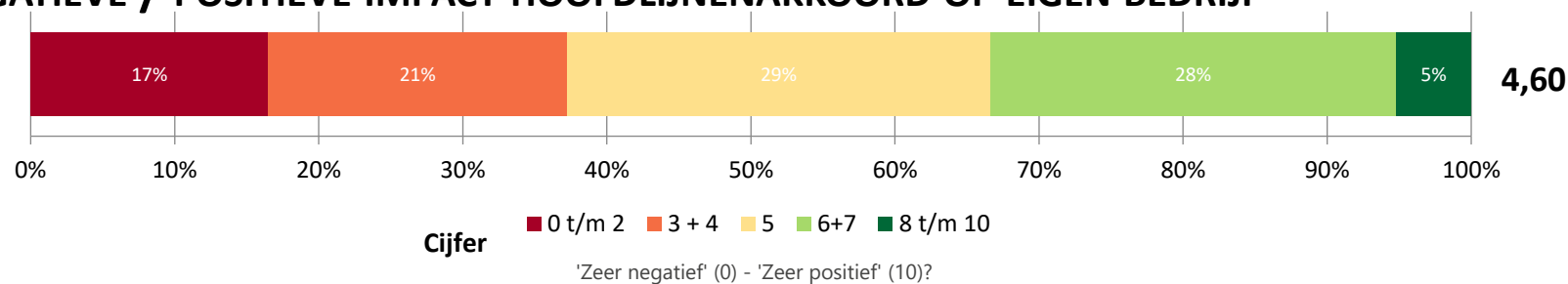
BIJNA DE HELFT VAN ONDERNEMERS HEEFT HET GEVOEL DAT HET KABINET ZICH (ENIGSZINS) ZAL INZETTEN VOOR ONDERNEMERS, MAAR NIET PERSE VOOR DE EIGEN SECTOR EN REGIO

Zo geeft ruim de helft van de ondernemers een vier of lager bij het gevoel dat het kabinet zich zal inzetten voor de sector waarin ze actief zijn, terwijl drie op de tien een zes of hoger geeft.

GEVOEL DAT HET KABINET ZICH INZET VOOR...

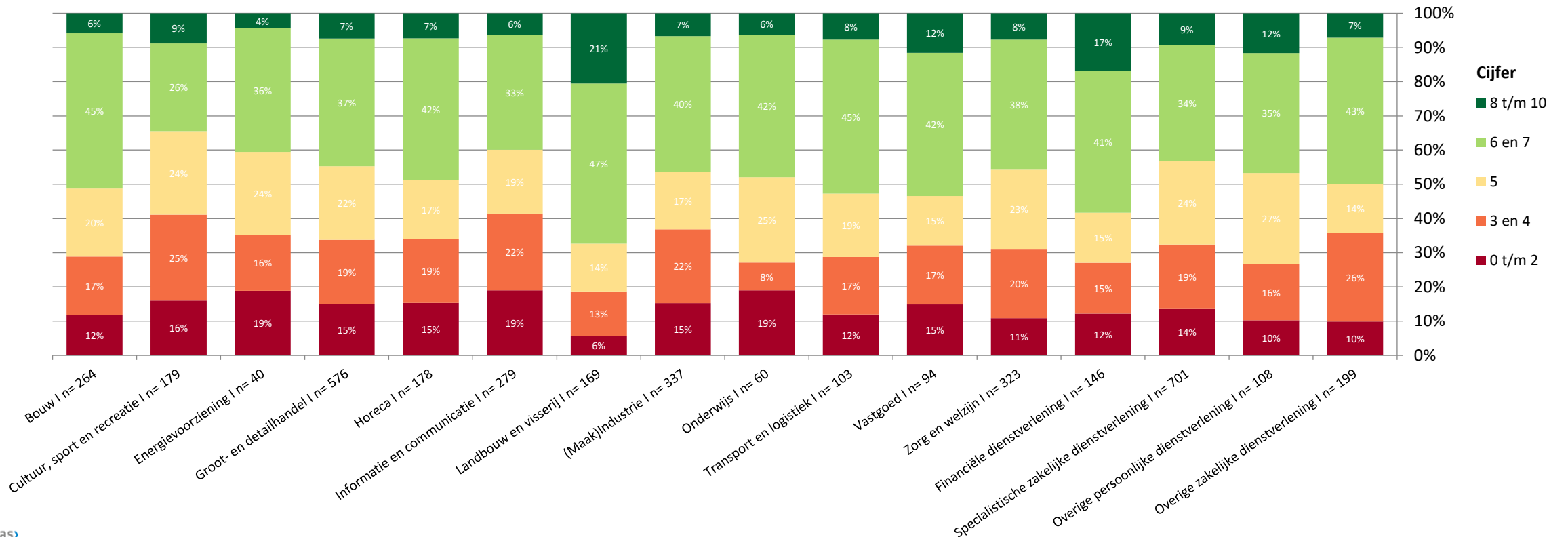
BEOORDELING NEGATIEVE / POSITIEVE IMPACT HOOFDLIJNENAKKOORD OP EIGEN BEDRIJF

ONDERNEMERS IN DE SECTOR LANDBOUW EN VISSERIJ VOELEN HET MEESTE STEUN VAN KABINET VOOR ONDERNEMERS

Ondernemers in de sector Cultuur, sport en recreatie voelen het minste steun voor ondernemers.

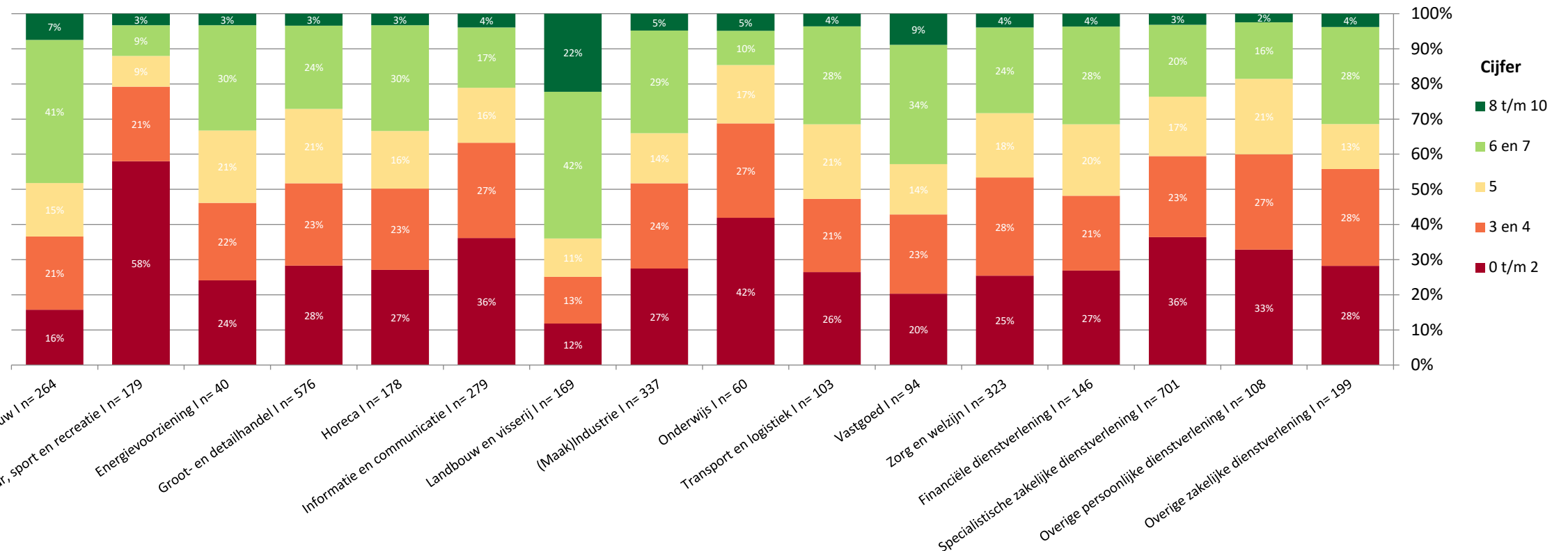
GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR ONDERNEMERS

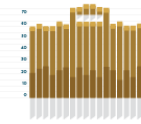
ONDERNEMERS IN DE LANDBOUW EN VISSERIJ HEBBEN OOK VEEL VAKER HET GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR HUN SECTOR

Ook ondernemers in de Bouwsector hebben dit gevoel vaker. Ondernemers in de sectoren Cultuur, sport en recreatie, Onderwijs en de Specialistische zakelijke dienstverlening voelen het minst sterk dat het kabinet zich zal inzetten voor hun sector.

GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR JOUW SECTOR

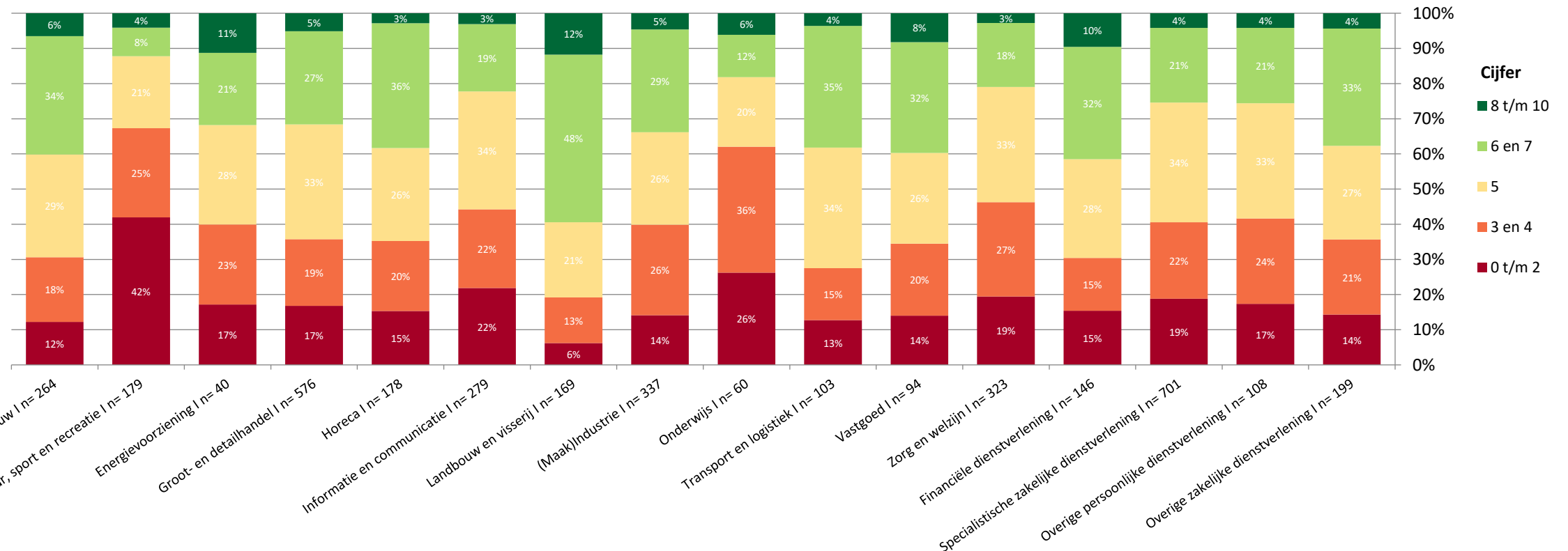

DE IMPACT VAN HET HOOFDLIJNENAKKOORD WORDT WISSELEND ERVAREN. ONDERNEMERS IN CULTUUR, SPORT EN RECREATIE EN ONDERWIJS ZIJN HET MINST POSITIEF, TERWIJL LANDBOUW EN VISSERIJ HET MEEST POSITIEF IS

Ook ondernemers in de Horeca zijn relatief positief over de impact van het hoofdlijnenakkoord. Kritischer zijn ondernemers in de sectoren Informatie en communicatie, Zorg en welzijn, Specialistische zakelijke dienstverlening en Overige persoonlijke dienstverlening; (minder dan) een kwart geeft een 6 of hoger.

BEOORDELING IMPACT VAN HET HOOFDLIJNENAKKOORD OP EIGEN BEDRIJF

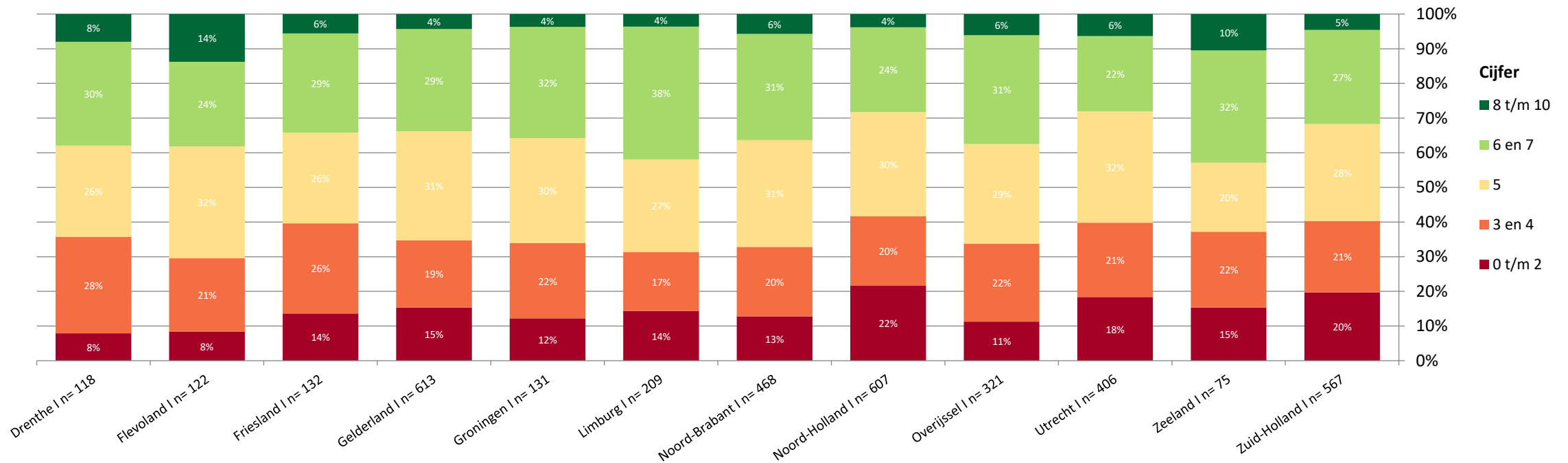

VOORAL ONDERNEMERS UIT DE MINDER STEDELIJKE PROVINCIES HEBBEN VAKER HET GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR HUN REGIO

Zo geven ondernemers uit de Drenthe, Flevoland, Limburg, Overijssel en Zeeland het vaakst een zes hoger bij het gevoel dat het kabinet zich zal inzetten voor hun regio.

GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR JOUW REGIO

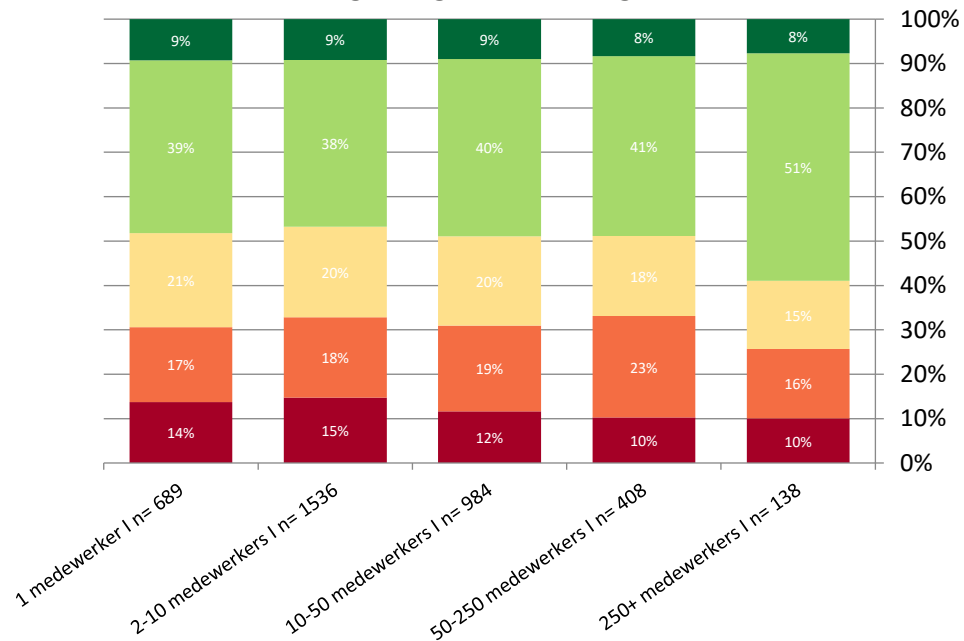

ONDERNEMERS VAN GROTERE BEDRIJVEN HEBBEN VAKER HET GEVOEL DAT HET NIEUWE KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR ONDERNEMERS

Ook lijken ondernemers van grote bedrijven iets positiever over de impact van het hoofdlijnenakkoord op hun eigen bedrijf. Zo geeft bijna zes op de tien ondernemers van bedrijven met meer dan 250 medewerkers een zes of hoger.

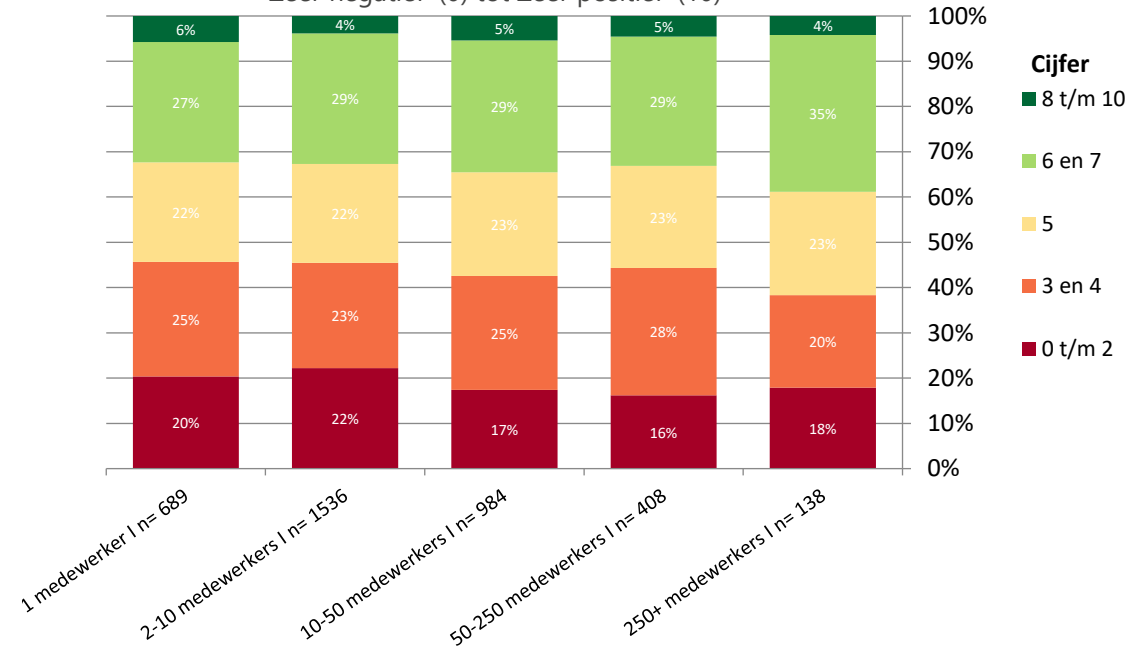
GEVOEL DAT HET KABINET ZICH ZAL INZETTEN VOOR ONDERNEMERS

Heel erg weinig (0) tot Heel erg veel (10)

BEOORDELING NEGATIEVE / POSITIEVE IMPACT HOOFDLIJNENAKKOORD OP EIGEN BEDRIJF

Zeer negatief (0) tot Zeer positief (10)

Tot slot vroegen we ondernemers wat ze het nieuwe kabinet zouden willen meegeven, hetgeen ruim 2.900 ondernemers deden. Veel ondernemers noemen het verminderen van regeldruk, het verlagen van de belastingdruk, stabiel langetermijnbeleid, minder overheid en het stoppen van de btw-verhoging. Hieronder volgt een korte toelichting per het thema en een paar kenmerkende quotes.

Regeldruk verminderen

Er is een sterke roep om de regeldruk te verminderen en ondernemers meer ruimte te geven. Enkele kenmerkende quotes zijn:

- › *‘Kap eens met alle wet- en regelgeving over ondernemers uit te storten’*
- › *‘Zorgen dat het klein mkb tot 25 medewerkers fors minder regel druk krijgen. Dit is absurd gestegen en daarmee ook een hoop extra kosten’*
- › *‘Wees je zeer bewust van de motor van onze economie: het MKB. Doe er alles aan om ondernemers te faciliteren in plaats van het moeilijker te maken met regels, verplichtingen en verantwoording laten afleggen.’*

Belastingdruk verlagen

Veel reacties vragen om een verlaging van de belastingdruk, vooral voor het MKB en kleinbedrijf. Enkele kenmerkende quotes zijn:

- › *‘Kijk kritisch naar de arbeidsmarkt: Verlaag de belasting op arbeid (loonheffing dus fors omlaag) zodat werken meer loont.’*
- › *‘Belasting op arbeid verlagen en ontslagrecht versoepelen.’*
- › *‘Verlaag de belasting op arbeid, zodat de druk op cao's verminderd.’*

Langetermijnbeleid

Er is een oproep voor stabiel en toekomstgericht beleid dat niet alleen gericht is op de korte termijn. Enkele kenmerkende quotes zijn:

- › *‘We hebben behoefte aan stabiel lange termijn beleid’*
- › *‘Een ondernemer is gebaad bij rust en duidelijkheid en dus een betrouwbare overheid!’*

Minder overheid

Er wordt vaak genoemd dat er minder overheidsbemoeyenis moet zijn en dat de overheid efficiënter moet werken. Enkele kenmerkende quotes zijn:

- › *‘Kleinere overheid’*
- › *‘Probeer de regeldruk te verlagen ben zuinig geeft niet te veel geld uit. Maak de overheid wat kleiner. Fors verkleinen van de overheid want kosten zijn veel te hoog en drukt veel te veel op rendement van mijn bedrijfstak’*

Btw-verhogingen

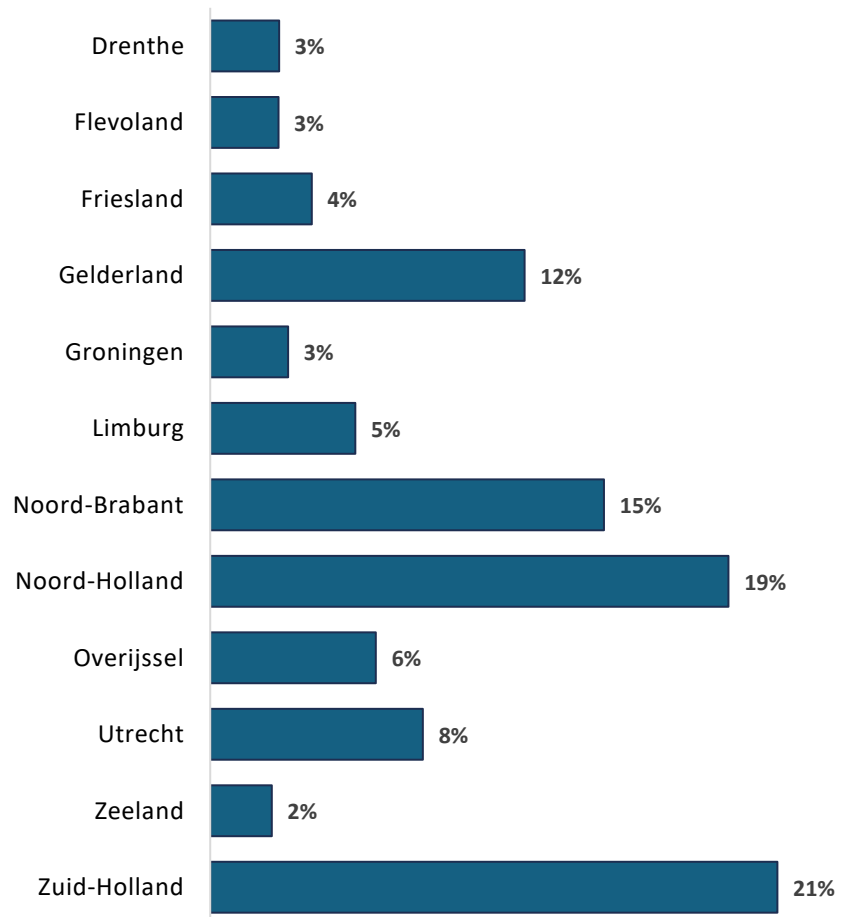
Verschillende ondernemers roepen op tot het stoppen van de btw-verhoging, vooral voor boeken, sport, cultuur en logies.

- › *‘Stop met onzinnige BTW verhogingen’*
- › *‘Zoek een andere oplossing dan de BTW verhoging op o.a. boeken en sport.’*

BIJLAGE OVER DE STEEKPROEF

PROVINCIE

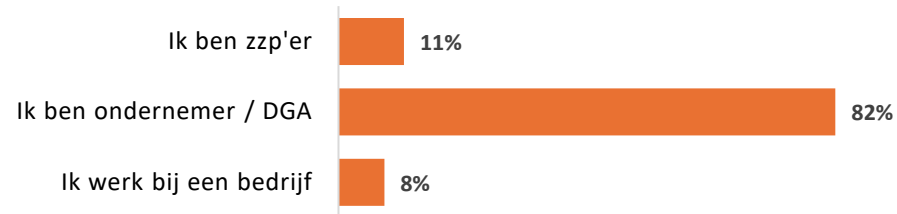

BRANCHE

In verband met het lage aantal deelnemers (n<30) zijn de sectoren Water- en afvalbeheer en 'Delfstoffen' niet weergegeven in verdiepende analyses

WERKSITUATIE

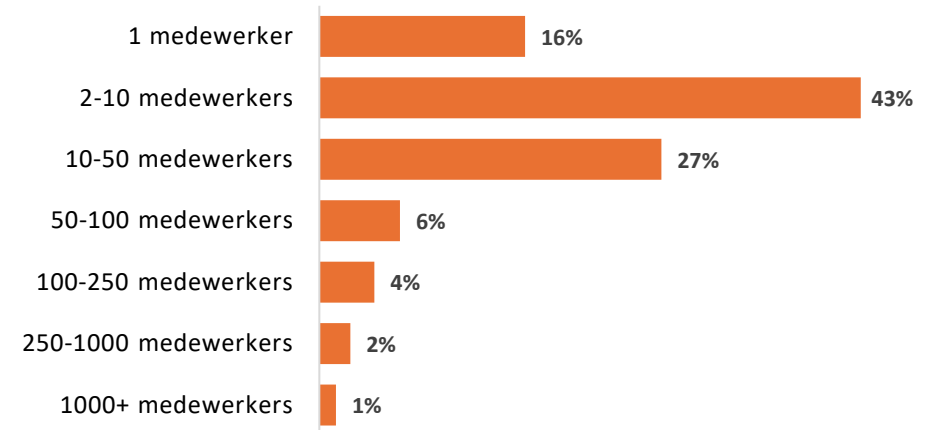

FUNCTIE*

*Enkel gevraagd aan respondenten die bij een bedrijf werken | n= 291

BEDRIJFSGROOTTE

BIJLAGE
KNELPUNTEN PER SECTOR

TABEL: (HELE) GROTE KNELPUNTEN PER SECTOR

In hoeverre zijn onderstaande uitdagingen een knelpunt voor uw bedrijf?

Branches	Regeldruk	Hoge loonkosten	Tekort aan personeel	Problemen met vergunningen	Hoge kosten gas en andere fossiele energie	Hoge kosten elektriciteit	Hoge kosten grondstoffen	Ruimtelijke ordening	Ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen	Toegang tot het elektriciteitsnet	Verduurzaming	Financiering	Te weinig vraag / vraagniveau	Problemen met levering grondstoffen/ productiemiddelen	Totaal (hele) grote knelpunten
Vastgoed I n= 94	71%	23%	20%	59%	38%	33%	32%	63%	20%	35%	33%	22%	12%	10%	471%
Landbouw en visserij I n= 169	69%	45%	37%	43%	35%	30%	35%	43%	43%	24%	24%	13%	11%	19%	471%
(Maak)Industrie I n= 337	58%	53%	41%	28%	37%	41%	38%	26%	42%	30%	22%	16%	18%	18%	467%
Horeca I n= 178	51%	52%	45%	25%	49%	47%	53%	22%	17%	21%	24%	16%	7%	11%	440%
Transport en logistiek I n= 103	59%	40%	36%	36%	29%	25%	24%	32%	36%	32%	37%	12%	16%	10%	424%
Bouw I n= 264	55%	34%	45%	49%	20%	18%	32%	43%	18%	31%	17%	16%	13%	13%	402%
Energievoorziening I n= 40	51%	20%	36%	50%	21%	16%	25%	25%	43%	39%	19%	10%	20%	15%	389%
Groot- en detailhandel I n= 576	49%	44%	30%	21%	28%	28%	25%	18%	26%	12%	18%	14%	10%	11%	332%
Cultuur, sport en recreatie I n= 179	44%	31%	22%	28%	26%	25%	21%	27%	18%	12%	14%	20%	18%	11%	316%
Overige zakelijke dienstverlening I n= 199	55%	35%	45%	26%	19%	18%	15%	23%	15%	17%	14%	9%	13%	7%	310%
Zorg en welzijn I n= 323	60%	29%	35%	13%	16%	16%	9%	9%	5%	4%	7%	14%	7%	9%	231%
Financiële dienstverlening I n= 146	58%	18%	32%	17%	11%	13%	5%	13%	12%	6%	7%	7%	4%	2%	206%
Overige persoonlijke dienstverlening I n= 108	27%	26%	30%	10%	20%	21%	10%	8%	10%	8%	9%	9%	4%	4%	197%
Specialistische zakelijke dienstverlening I n= 701	30%	22%	28%	14%	12%	10%	8%	12%	9%	7%	6%	7%	8%	5%	177%
Informatie en communicatie I n= 279	29%	29%	30%	8%	8%	8%	6%	7%	9%	3%	4%	14%	13%	4%	173%
Onderwijs I n= 60	23%	20%	14%	1%	6%	7%	5%	1%	16%	5%	9%	8%	9%	3%	127%

TABEL: VERWACHTE GEVOLGEN PLANNEN KABINET OP KNELPUNTEN

Wat zijn volgens u de gevolgen van de plannen van het nieuwe kabinet op onderstaande uitdagingen en knelpunten?

Percentage ondernemers per sector dat verwacht dat het knelpunt (sterk) zal verbeteren	Uitdagingen en knelpunten														Totaal (sterk) verbeteren
	Branches	Regeldruk	Hoge loonkosten	Tekort aan personeel	Problemen met vergunningen	Hoge kosten gas en andere fossiele energie	Hoge kosten elektriciteit	Hoge kosten grondstoffen	Ruimtelijke ordening	Ongelijk speelveld met concurrenten in andere landen	Toegang tot het elektriciteitsnet	Verduurzaming	Financiering	Te weinig vraag / vraaguital	
Vastgoed I n= 94	28%	7%	12%	28%	10%	11%	6%	32%	14%	20%	25%	7%	17%	4%	221%
Landbouw en visserij I n= 169	41%	11%	9%	37%	17%	16%	11%	31%	29%	22%	23%	12%	13%	11%	283%
(Maak)Industrie I n= 337	23%	4%	3%	18%	8%	8%	4%	16%	10%	9%	16%	4%	6%	3%	132%
Horeca I n= 178	23%	10%	9%	16%	14%	14%	5%	14%	11%	16%	19%	6%	6%	4%	167%
Transport en logistiek I n= 103	25%	6%	6%	28%	11%	8%	4%	20%	14%	14%	10%	2%	10%	4%	161%
Bouw I n= 264	22%	5%	4%	24%	9%	8%	3%	20%	14%	11%	15%	5%	12%	4%	158%
Energievoorziening I n= 40	21%	11%	7%	14%	14%	11%	5%	9%	13%	11%	19%	5%	5%	5%	151%
Groot- en detailhandel I n= 576	22%	8%	7%	17%	10%	11%	4%	16%	11%	12%	17%	7%	7%	4%	152%
Cultuur, sport en recreatie I n= 179	14%	3%	7%	13%	9%	8%	6%	9%	10%	9%	10%	5%	6%	4%	115%
Overige zakelijke dienstverlening I n= 199	25%	8%	4%	19%	9%	9%	4%	15%	13%	16%	12%	6%	6%	5%	151%
Zorg en welzijn I n= 323	16%	4%	3%	9%	6%	8%	5%	9%	9%	7%	10%	4%	5%	4%	100%
Financiële dienstverlening I n= 146	23%	7%	9%	25%	11%	11%	8%	23%	15%	15%	18%	9%	6%	9%	191%
Overige persoonlijke dienstverlening I n= 108	14%	8%	8%	9%	9%	9%	7%	7%	14%	9%	10%	8%	11%	7%	128%
Specialistische zakelijke dienstverlening I n= 701	16%	4%	4%	11%	8%	6%	3%	10%	9%	8%	9%	4%	3%	2%	97%
Informatie en communicatie I n= 279	16%	6%	5%	14%	6%	7%	4%	11%	11%	10%	9%	6%	4%	3%	111%
Onderwijs I n= 60	8%	4%	4%	5%	9%	10%	4%	5%	4%	9%	12%	5%	5%	3%	89%